

Szavak határok nélkül?

A személyhez fűződő jogok megsértésének nemzetközi magánjogi problémái,
különös tekintettel az alkalmazandó jogra

Jelige: Nézeteltérés

1. Bevezetés	3
2. Joghatóság.....	5
2.1. A magánélethez és a személyhez fűződő jogok megsértésének szabályozása a Rendeletben	5
2.2. Az Európai Unió Bíróságának gyakorlata.....	7
3. Az alkalmazandó jog problémái, a tagállami nemzetközi magánjogi szabályozás	11
3.1. Róma II rendelet és a magánélethez fűződő jog	17
3.2. Kodifikálási munka és annak problémái	17
3.3. A személyhez fűződő jogok megsértéséből eredő szerződésen kívüli kötelelemre alkalmazandó jog összehasonlító jogi tanulmánya	20
3.4. A kapcsolóelvek problematikája	22
4. Megoldási javaslatok	26
5. A legújabb jogalkotási kísérletek.....	32
6. Rágalmazás turizmus	34
6.1. A végrehajthatóság kérdése és az amerikai reakció	38
7. Végző.....	43
8. Hivatkozott irodalom	45

1. Bevezetés

A 21. század a globalizáció és a korlátlan információáramlás korszaka, amelynek következtében a világ kiszélesedett mindenki számára. Míg korábban az államhatárok behatárolták az ember életét, mozgásterét, ma erről már nem beszélhetünk olyan értelemben, mint azelőtt. És ahogyan az emberek, úgy a szavak sem ismernek határokat. Számos író jelenteti meg műveit nem is két, de több nyelven, így ezek az egész világon terjeszthetővé és olvashatóvá válnak. Az országosan nagyobb kapacitással rendelkező kiadók és műsorszóró szervezetek igyekeznek minél több országra kiterjeszteni munkásságukat, ezzel is növelve közönségük számát világszerte. Az internet által kínált lehetőségek pedig végképp relativizálták az országhatárok jelentőségét. Mindennek hátulütője az információt szolgáltatók oldaláról, hogy szembe kell nézniük valamennyi olyan állam jogrendszerével, amelyekben az általuk közzétett információ valakinek a jogába ütközik. Mindezen folyamatok és az egyes jogrendszerek jelentős szabályozási különbségei, akár azt is eredményezhetik, hogy az egyik államban jogszerűen kiadott publikáció a másik államban valakinek a személyhez fűződő jogát, például a jó hírnevét sérti.

A probléma közelebbi megértéséhez nagyon jó példaként szolgálhat a következő hipotetikus eset, amelyből levezethetők azon kérdések, amelyekre a nemzetközi magánjognak választ kell találnia. Tegyük fel, hogy egy világszerte ismert angol színész házaspár Magyarországra utazik legújabb filmprodukciójuk leforgatása végett. Házat is vesznek az országban, gyerekeiket is magukkal hozzák, tehát megállapítható, hogy ha nem is végleges céllal, de mindenképpen a hosszabb itt tartózkodás céljából maradnak az ország területén. Magyarországon való tartózkodásuk alatt egy magyar lapkiadó újságjában megjelenik egy cikk a pár és gyermekei fényképével, valamint olyan tartalommal, amely magánéletük részleteit ország-világ színe elé tárja. Ezen felül a kiadó internetes oldalán is megjelenteti a lapot, amelynek tartalmát így bárki megismerheti. Mindez akár negatív befolyást gyakorolhat a színészpárról eddig már kialakult közvélekedésre, hatással lehet jövőbeli munkájukra. Ha a pár keresetet szeretne benyújtani, hogy orvosolja a hírnevén esett csorbát, jogi képviselőjük a következő problémákkal találja szembe magát:

1. Melyik az az állam, amelyiknek a bírósága előtt a pert megindíthatja?

2. Az eljáró fórum kollíziós joga melyik állam anyagi jogszabályait rendeli majd alkalmazni: a sértettek lakóhelye szerinti állam anyagi jogszabályait; vagy a kiadó székhelye szerinti ország jogát; vagy azon ország jogát, ahol a sérelem bekövetkezett, azaz ahol az újságcikk megjelent vagy az interneten hozzáférhetővé vált, vagy inkább olyan állam jogát, amelyekhez valamilyen szorosabb kapcsolat fűzi a konkrét esetet?
3. Ha mindezen problémákra megtalálta a választ, még akkor is hátra marad a végrehajthatóság kérdése, amely azért is nagyon lényeges, mert hiába hozza meg a bíróság az ítéletét valamely országban, ha azt nem lehet végrehajtani, azaz ha a megítélt kártérítés nem lesz behajtható.

Dolgozatomnak az a célja, hogy a fent vázolt kérdéseket elemezze, feltárja a jelenlegi szabályozásbeli helyzetet, megvizsgálja a jogirodalomban jelenlévő álláspontokat, és megoldási javaslatot nyújtson a továbblépéshez. A munka a joghatósági szabályok és esetjog megismertetésével indít, amely elengedhetetlen a személyhez fűződő jogok sérelmét érintő nemzetközi magánjogi helyzet komplex áttekintéséhez. Tekintettel arra, hogy a joghatóság kérdését uniós rendelet szabályozza, amelyet az Európai Bíróság újabban az internetes jogsértések vonatkozásában is értelmezett, ezért azt csak körvonalaiban érintem, és sokkal bővebben elemzem az alkalmazandó jog problémakörét. A „nemzetközi illetékesség” nyújtotta ún. forum shopping lehetősége ugyanis az eltérő kollíziós és anyagi jogi szabályozást használja ki. A dolgozat foglalkozik az Európai Bizottság által készített, az ezen témakört feldolgozó tanulmánnyal, a kapcsolóelvek előnyeit és hátrányait elemző jogirodalmi álláspontokkal, és megpróbál egy kompromisszumos megoldást ajánlani. A dolgozat végén pedig a joghatósági és alkalmazandó jogi dilemmákat felvető új jelenségre, az ún. rágalmazás turizmusra térek ki, amely kiválóan szemlélteti a kollíziós (és az anyagi) jogi szabályok egységesítésének hiányából eredő anomáliákat.

2. Joghatóság

A joghatóság, mint egyfajta „nemzetközi illetékesség”, arra a kérdésre ad választ, hogy ha az adott jogvita nemzetközi elemet tartalmaz, melyik állam bíróságai vagy más hatóságai járhatnak el. Az adott ügyben először mindig a joghatóság vizsgálatára kerül sor, hisz az mintegy előfeltétele annak, hogy a bíróság az adott kollíziós kérdéssel érdemben foglalkozzon. Ha megállapította joghatóságát, akkor ez nem csupán eljárási lehetőséget, de egyben eljárási köteleességet is teremt számára.¹ Egy gyakran idézett hazai megfogalmazás szerint „*a joghatóság a vitás ügyeknek – belső jogi vagy nemzetközi jogforrásokon alapuló – nemzetközi megoszlását, az egyik vagy a másik állam bíróságának, illetve egyéb hatóságának döntési hatalma alá rendelését jelenti*”.² Az Európai Unió államaiban a joghatóság kérdéseit polgári és kereskedelmi ügyekben jelenleg a Tanács 44/2001/EK rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szabályozza. Így a személyhez fűződő jogok megsértésével összefüggő joghatósági kérdéseket is ez a rendelet szabályozza.

2.1. A magánélethez és a személyhez fűződő jogok megsértésének szabályozása a Rendeletben

A magánélethez és a személyhez fűződő jogok megsértésével kapcsolatos joghatósági kérdésben két cikket kell figyelembe venni. A rendszer kiindulópontját az általános joghatósági szabályok³ képezik, amelyek elsődlegesen kimondják, hogy ha valamely személy egy tagállamban lakóhellyel rendelkezik - függetlenül az állampolgárságától - ezen tagállam bíróságai előtt perelhető. Az általános joghatósági szabályok kapcsolódva tehát a elve. Majd a 3. cikk, utalva a 2-7. cikkekre, megteremti a lehetőségét annak, hogy egy tagállamban lakóhellyel

¹ Ellentétben a common law országok által alkalmazott *forum non conveniens* szabállyal, mely mérlegelési lehetőséget biztosít a bíróságok számára, amelyek- ha ugyan megállapították joghatóságukat, de mégis úgy gondolják, hogy a jogvita egy másik állam bírósága előtt sikerebben lefolytatható lenne- nem kötelesek eljárni az adott ügyben.

² Mádl Ferenc- Vékás Lajos: *Nemzetközi magánjog és a nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004, 439.

³ A Tanács 44/2001/EK rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (a továbbiakban:Brüsszel I. rendelet), 2-4. cikk

rendelkező személy más tagállam bíróságai által perelhető legyen, és ezen szabályok jelentik a rendszer második pillérét, a különös joghatósági szabályokat.

A rendeletben szabályozott különleges joghatósági okokkal a jogalkotó áttöri az actor sequitur forum rei⁴ elvét, amely azt hivatott szolgálni, hogy az alperest lehetőleg lakóhelyén, tehát a hozzá legközelebb eső tagállamban vonják bírósági eljárás alá. Ezzel együtt megteremti a felperes számára a lehetőséget, hogy válasszon, melyik állam bírósága előtt pereli az alperest: annak lakóhelye szerinti bíróságnál vagy az 5-7. cikkben felsorolt bíróságoknál. A különleges joghatósági okok közül témám szempontjából az 5. cikk 3. pontjának van jelentősége:

„Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy más tagállamban perelhető:

3. jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyekben annak a helynek bírósága előtt, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet;“

Ez a cikk az elkövetés helyének jogát rendeli alkalmazni jogellenes károkozás esetén. És bár ez a szabály első látásra egyszerűnek tűnik, mégis számos gondot okoz a valóságban. Először is már magának a jogellenes károkozás vagy azzal egy tekintet alá eső cselekmény fogalmának a meghatározása is problémát okozhat, hisz az egyes tagállamokban eltérő értelmezési szabályokat alkalmaznak; másrészt el kell tudnunk határolni a kontraktuális és deliktuális felelősséget egymástól. Továbbá a káresemény bekövetkezése mint kapcsolóelv is számos értelmezési lehetőséget és problémát rejt magában. Így nehézségekbe ütközünk a több mozzanatból álló cselekmények esetén, amikor is a károkozás folyamata több rész-cselekményből tevődik össze, valamint az ún. távolsági deliktumoknál, amelyek esetében elkülönül egymástól a károkozó magatartás tanúsításának és a kár bekövetkeztének helye. Problémát okozhat az is, ha a kár több helyen valósul meg, így a konkrét esetben például több ország területén is közzéteszik ugyanazt a cikket.⁵ A jogirodalomban ez a cselekmény-elmélet és az eredmény-elmélet kettősségével magyarázható. A két elv értelmezése sajátos viszonyban áll egymással, hisz a lex loci damni-t értelmezhetjük a kárt okozó cselekmény jogának ellentétpárjaként, és egyben kiegészítő,

⁴ Kengyel Miklós- Harsági Viktória: *Európai polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2009, 76.

⁵ Louis Perreau-Saussine: *Rome II and Defamation*, <http://conflictoflaws.net/2010/perreau-saussine-on-rome-ii-and-defamation/>, 2012.01.26.

pontosító elveként is.⁶ Mindezen problémák kiküszöbölését célozza az Európai Bíróság joggyakorlata, amely egységes jogértelmezési útmutatóként szolgál mind a 27 tagállam számára.

2.2. Az Európai Unió Bíróságának gyakorlata

A Bíróság a maga jogfejlesztő gyakorlatával több ízben is foglalkozott a rendelet 5. cikk (3) bekezdésének értelmezésével. Mindenekelőtt – az autonóm értelmezés módszerével⁷ - arra is megadta a választ, hogy mit is kell értenünk jogellenes károkozás fogalma alatt, és az hogyan különböztethető meg az 5. cikk (1) szerinti szerződésektől. Határozata alapján e kategóriába tartozik minden olyan keresetet, amelynek célja az alperes kártérítési felelősségének megállapítása,⁸ és amely nem a felek önként, szabad akaratából vállalt kötelezettségének megszegéséből-, azaz szerződésből- ered.⁹

Az ítélező testület az elé kerülő jogesetek megoldása során azt is kifejtette, mit jelent a rendelet által a jogellenes károkozások esetére előírt kapcsolószabály. A Rajna folyó szennyezésével kapcsolatos esetben¹⁰ megállapította, hogy távolsági deliktumok esetén a felperes – választása szerint - akár a kár bekövetkeztének helyén, akár a kárhoz vezető esemény bekövetkeztének helyén perelheti az alperest.¹¹ Ez azonban nem azt jelenti, hogy a sértett fél bármely kár bekövetkeztének helye szerinti államban keresetet nyújthat be, hanem csak az elsődleges károk bekövetkezésének helye szerinti országban.¹² Hasonlóan megszorító értelmezést alkalmazott a Bíróság a Marinari-ügyben,¹³ amelyben, az Olaszországban lakóhellyel rendelkező Antonio Marinari többek között jó hírve megsértése miatt perelte be a manchesteri székhelyű bankot olasz fórum előtt, kártérítést követelvén tőle.¹⁴

⁶ Burián László-Czigler Dezső Tamás-Kecskés László-Vörös Imre: *Európai és magyar nemzetközi kollíziós magánjog*, KRIM Bt, Budapest, 2010, 237-238.

⁷ 189/87 sz. ügy Athanasios Kalfelis kontra Schröder, Münchmeyer, Hengst és mások, (1988) EBHT 05565 (a továbbiakban: 189/87) Bekezdés 15.

⁸ 189/87, Bekezdés 17.

⁹ C-26/91. sz. ügy, Jakob Handte & Co. GmbH kontra Traitements mécano-chimiques des surfaces SA, (1992) EBHT I-03967, Bekezdés 15.

¹⁰ C-21/76 ügy Handelskwekerij Bier kontra Mines de Potasse d'Alsace, (1976) EBHT 01735 (a továbbiakban: C-21/76)

¹¹ C-21/76, Bekezdés 24-25.

¹² C-220/88. sz. ügy, Dumez France SA és Tracoba SARL kontra Hessische Landesbank és társai, (1990) EBHT I-49. Bekezdés 13-14.

¹³ C-364/93. sz. ügy, Antonio Marinari kontra Lloyds Bank plc és Zubaidi Trading Company, (1995) EBHT I-02719 (a továbbiakban: C-364/93)

¹⁴ C-364/93, Bekezdés 15.

Az Európai Bíróság gyakorlatában Fiona Shevill ügye volt az első olyan eset, amikor az ítélező testület konkrétan foglalkozik a magánélethez fűződő jogok megsértéséből - ezen belül is az írott sajtó útján megvalósult rágalmozásokból - eredő károkkal.¹⁵ A Bíróság ítéletéből kifolyólag a felperesnek választási lehetősége van: egyrészt megindíthatja a pert az általános joghatósági szabály szerint, ami az alperes lakóhelyét jelenti, valamint a publikáció helye szerint, mégpedig valamennyi kártérítési követelése tekintetében; másrészt követelheti az egyes terjesztések helye szerinti országokban keletkezett kárának megtérítését olyan országokban, ahol a lapot terjesztik, és ahol úgy érzi, sérelem keletkezett a jó hírében, mivel ismert ezen országokban.¹⁶

Véleményem szerint érthető és igazságos, hogy a Bíróság azt az ítéletet hozta, hogy a felperes valamennyi terjesztés helye szerinti ország előtt keresetet indíthat az adott esetben, hisz a személy jó hírnevében és becsületében esett kár mindenhol bekövetkezik, ahol a rágalmozó szöveg harmadik személyek számára hozzáférhetővé vált, feltéve természetesen, hogy azon a helyen ismerik a cikkben szereplő személyt. Azt, hogy egy személynek hol mindenhol van hírneve, mindig a konkrét eset összes körülményeit vizsgálva állapítható meg, hisz mást jelent egy városi szatócsbolt tulajdonosának, egy ország miniszterének, vagy éppen egy világhírű színésznek, sportolónak az ismertsége. Továbbá ez az állam van abban a helyzetben, hogy a lehető legpontosabban megítélje, mennyire érintette a felperes jó hírét a sérelmezett újságcikk, valamint hogy meghatározza a kár mértékét.

Másrésről az ítélet által megalkotott „mozaik-szabály” védelmet biztosít az ellen, hogy a felperes általa tetszőlegesen kiválasztott országban indítson pert az alperes ellen. Ugyanis ha a fél jó hírneve csak egy bizonyos országhoz kötődik, akkor ő nem tud a forum shopping eszközával élni, hisz csak egy ország joga jöhet szóba a lex loci damni alapján. A probléma akkor merül fel, ha a felperes világszerte ismert híresség, amikor is több államról is elmondható, hogy ezekben fennáll az ismertsége, így több tagállamban is meg lehet indítani az eljárást. Ezért olyan szabályozást kellene alkalmazni, amely valamilyen módon behatárolja a személy jó hírnevét, mint fogalmat. Ilyen lenne az, ha például a félnek kellene bizonyítania, hogy

¹⁵ C-68/93. sz. ügy, Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL és Chequepoint International Ltd kontra Presse Alliance SA, (1995) EBHT I-00415 (a továbbiakban: C-68/93)

¹⁶ C-68/93, Bekezdés 24-26.

valamilyen különleges kapcsolat áll fenn az ő hírneve és a fórum között.¹⁷ Másrészt olyan országban indítani kártérítési pert, ahol csekély számú publikáció jelent meg, nem is nagyon éri meg a felperesnek, hisz ez kisebb kárt jelent a sértett fél számára, így valószínűleg a bíróság is kisebb összeget fog megítélni az adott esetben.¹⁸

2010-ben az Európai Bíróságnak a magánéletéhez fűződő jogok megsértése kapcsán egy újabb, speciális problémával kellett szembesülnie: az interneten közzétett jó hírnevet sértő tartalmak miatt indított kártérítési keresettel. Az interneten közzétett dokumentumok esetén sokkal nehezebb megítélni azt, hogy vajon hol következett be a káresemény, mivel az internet nem ismer országhatárokat, elvileg a világ bármely pontján megismerhető az adott tartalom. Az ítélkező testület ítélete alapján a felperes megindíthatja keresetét a teljes kár megtérítése címén a tartalom kibocsátójának letelepedése szerinti tagállam vagy a sértett érdekeinek központja szerinti tagállam bírósága előtt, amely utóbbi jelentheti mind a felperes tartózkodási helyét, mind a szakmai tevékenység gyakorlásának helyét.¹⁹

Ebben az évben zajlik a rendelet módosítása, de az az eddigi javaslatok szerint az nem érinti a személyhez fűződő jogsértéseket.²⁰ Mindazonáltal az általánosan eltörölni tervezett exequatur eljárást az 5. cikk (3) bekezdése esetére továbbra is fenntartja, hogy ezen esetekben továbbra is lehessen hivatkozni a közrendi klauzulára mint elismerést és végrehajtást megtagadó okra.

A jogirodalomban megfogalmazódott olyan álláspont is, amely a rendelet ezen a téren történő megváltoztatását szorgalmazza.²¹ Angela Wade – véleményem szerint túlzottan radikális – javaslata alapján el kellene törölni a fent említett cikket, vagyis a felperesnek egyedül az általános joghatósági szabály állna rendelkezésére. Így a felperes csak az alperes lakóhelyén

¹⁷ Jan-Jaap Kuipers: *Towards a European Approach in the Cross-Border Infringement of Personality Rights*, <http://www.germanlawjournal.com/index.php?pageID=11&artID=1379>, 201.01.25., 1684.o.

¹⁸ Diana Wallis: *Working Document*, <http://conflictoflaws.net/2010/rome-ii-and-defamation-diana-wallis-and-the-working-paper/>, 2012.01.26.

¹⁹ eDate Advertising GmbH kontra X (C-509/09) és Olivier Martinez és Robert Martinez kontra MGN Limited (C-161/10). Előzetes döntéshozatal iránti kérelmek: Bundesgerichtshof - Németország et Tribunal de grande instance de Paris - Franciaország., (2011) EBHT 00000, Bekezdés 49-52.

²⁰ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010PC0748\(01\):HU:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010PC0748(01):HU:HTML), 2012.01.24. (a továbbiakban: Brüsszel I javaslat)

²¹ Angela Mills Wade: *EPC on The Link between Brussels I and Rome II in Cases Affecting the Media*, <http://conflictoflaws.net/2010/epc-on-the-link-between-brussels-i-and-rome-ii-in-cases-affecting-the-media/>, 2012.01.26.

indíthatna keresetet. Ha belegondolunk, ezzel a megoldással pontosan ugyanazt a helyzetet teremthetjük, ami eddig volt - vagyis kedvezünk az egyik félnek, aki ebben az esetben épp az alperes lenne -, tehát ez sem lehet ideális megoldás.

Álláspontom szerint nem biztos, hogy az a legbölcsebb megoldás, ha a jogalkotó megváltoztatja a rendelet személyhez fűződő jogok megsértése esetére alkalmazandónak rendelt rendelkezését. Bár az ott megjelölt kapcsolószabály bizonytalanságok forrása lehet, a rendeletet alkalmazó bírói gyakorlat a Shevill-ítéletben kifejtett „mozaik-szabály” megalkotásával minimalizálta a jogszabály szövegében rejlő többértelmű értelmezés lehetőségét. És ezen ország nem lesz meghatározhatatlan az alperes számára sem, hisz neki ismernie kell azt a személyt, akiről cikket jelentet meg, ezzel együtt tudnia kell, milyen kiterjedt hírnévvel, ismeretiséggel rendelkezik.

Az egyetlen pont, amin változtatni lehetne, az az interneten történő rágalmozások köre. Az Európai Bíróság által kialakított, a sértett fél érdekeinek központjára utaló szabály ugyan hasonlóképpen igazságos megoldás, mint amilyen a „mozaik-szabály”, azáltal viszont, hogy az ítélkező testület megengedi a félnek, hogy minden egyes hozzáférés helye szerinti országban indítson keresetet, még ha csak az ezen országban keletkezett károk tekintetében is, megteremti a felperes számára a forum shopping lehetőségét. Hisz a sértett fél érdekeinek központja már magába foglalja azt a helyet, ahova a felet tényleges érdekei fűzik, ahol a rágalmozó tartalom a legérzékenyebben érinti a jó hírnevét. Ha megengedjük, hogy a felperes bármely olyan országban, - tehát ott is, ahova semmilyen kapcsolat nem fűzi, csak éppen annak az országnak a jogrendszere nyújtana számára a legmegfelelőbb végkifejletet - ahol az adott internetes felület hozzáférhetővé vált, keresetet nyújtson be, megnyitjuk az utat a korlátlan felperesi visszaélések számára. Ennek a nem éppen helyes szabálynak a kijavítását célozná az a megoldás, ha az európai jogalkotó egy külön cikket szentelne a rendeletben az interneten történő rágalmozás eseteinek, mégpedig annak kimondásával, hogy a pusztán hozzáférhetőség nem alapozza meg a joghatóság megállapítását a konkrét esetben, hanem ahhoz olyan plusz tényezőknek kell járulnia, amelyek a sértett fél érdekének központjává teszik az adott országot.

3. Az alkalmazandó jog problémái, a tagállami nemzetközi magánjogi szabályozás

Amikor bíróság elé kerül egy nemzetközi elemmel rendelkező eset, a testület először mindig azt vizsgálja, van-e joghatósága. Ha a kérdésre igenlő válasz született, akkor tér át a második vizsgálati lépcsőre: meg kell ugyanis határoznia, melyik állam anyagi jogát fogja majd alkalmazni, azaz az alkalmazandó jog problémaköre kerül a középpontba.

Mivel a személyhez fűződő jogok megsértése terén jelenleg nincs olyan, az alkalmazandó jogot meghatározó nemzetközi szabály, amely helyettesíthetné a nemzeti jogot, ezért az Unió jelenlegi 27 tagállama saját maga határozza meg, milyen kollíziós szabályokat alkalmaz ezen a téren. A különbségek ellenére az országok szabályozási módszereinek kategorizálása lehetséges.²² Ennek alapján az államokat két nagy csoportra oszthatjuk. Az egyik csoportba – amely magában foglalja a tagállamok többségét – azon országok tartoznak, amelyek nemzetközi magánjogi szabályozása nem fogalmaz meg speciális szabályokat a személyhez fűződő jogok megsértése esetére, hanem az általános, szerződésen kívüli köteleményekre vonatkozó kollíziós normák határozzák meg az alkalmazandó jogot. A második kategóriába csak az a néhány tagállam tartozik, amelyek a személyhez fűződő jogok megsértése esetére - ezeket külön nevesített tényállásként kiemelve - speciális, az alkalmazandó jogot kijelölő szabályt alkotott. Így történt ez Belgium, Bulgária, Litvánia, Magyarország és Románia esetében.²³ Mindkét szabályozási modellen belül azonban további speciális megoldások tarka képével találkozunk.

Az általános kollíziós szabályt alkalmazó államok nagy többsége a *lex loci delicti commissi* szabályát alkalmazza kapcsolóelvként. Ez az elv azonban nem jelent teljes bizonyosságot, hisz nehéz meghatározni, hogy pontosan hol történt a káresemény akkor, amikor elválik egymástól a kárt kiváltó esemény és a kár bekövetkeztének helye, vagy ha a kár több államban manifesztálódik. Főként igaz ez a magánélethez fűződő jogok sajtó általi megsértése esetére, ahol a káresemény bekövetkezte lehet akár a sajtótermék elkészítésének, közzétételének,

²² Egyetlen ország, nevezetesen Finnország nemzetközi magánjoga nem tartalmaz sem általánosan a szerződésen kívüli köteleményekre, sem speciálisan a személyhez fűződő jogok megsértése esetére, az alkalmazandó jogot kijelölő szabályokat, http://ec.europa.eu/civiljustice/applicable_law/applicable_law_fin_en.htm, 2012.02.21.

²³ Comparative Study on the situation in the 27 Member States as regards the law applicable to non-contractual obligations arising out of violations of privacy and rights relating to personality. JLS/2007/C4/028.Final report, 77.

terjesztésének a helye egyaránt. Bizonyos államok ezért csak főszabályként alkalmazzák a *lex loci delicti commissii*-t, és számos kivételt állapítanak meg a szabály alól.²⁴ A káresemény bekövetkeztének helyét így áttörheti a felek közös akarata, vagyis a jogválasztás lehetősége, a közös állampolgárságon vagy a közös szokásos tartózkodási helyen, vagy a legszorosabb kapcsolaton alapuló kapcsolóelv. A szerződésen kívüli kötelek megsértése esetére előírt kapcsolószabályt, ezen belül is kivétel nélküli főszabályként a *lex loci delicti commissii* elvét alkalmazza például Svédország és Csehország.²⁵ Görögország nemzetközi magánjoga is hasonlóan szabályozza az esetet, de ott a jogtudomány és a jogalkalmazás által kidolgozott iránymutatásokkal próbálják ellensúlyozni a jogbizonytalanságot.²⁶ Más országok, mint például Németország, egy sértett párti megoldást iktatott be, mégpedig lehetőséget ad a sértett számára, hogy kérelmezze a bíróságnál azon ország jogának alkalmazását, amelyik országban jogos érdekeit megsértették.²⁷ Szlovéniában is hasonló szabályt talált a jogalkotó, de kicsit árnyaltabban állt a sértett fél oldalára. Főszabály szerint itt is a károkozó esemény helye szerinti ország joga lesz az alkalmazandó. De ha a sértett számára a káros következmények bekövetkeztének helye szerinti ország joga a kedvezőbb, azt kell alkalmazni, feltéve, hogy az alperes előre látta vagy láthatta a következmények bekövetkeztének eme helyét.²⁸

A tagállamok közül tehát 5 ország, nevezetesen Belgium, Bulgária, Litvánia, Magyarország és Románia nemzetközi magánjoga kiemeli a személyhez fűződő jogok megsértését az általános szerződésen kívüli kötelek köréből, és speciális kollíziós szabályt alkalmaz eme külön nevesített tényállások esetén. Mindegyik speciális szabállyal rendelkező államról elmondható az, hogy ők is a *lex loci delicti commissii* elvét alkalmazzák, de emellett megengedik az eltérést a sértett fél javára, azaz az ún. kedvezőbb jog elvét alkalmazzák. A magyar Kódex²⁹ a jogsértés helyén és idejében irányadó jogot rendeli alkalmazni, de eltérést enged a *lex fori*, tehát a magyar jog javára, amennyiben az kedvezőbb a sértett fél számára. Ez a szabály kissé nehezebbé teszi a jogalkalmazó feladatát, hisz elvárja, hogy tartalmilag vesse össze a magyar jogot az egyébként alkalmazandó joggal, s ennek alapján állapítsa meg, melyik lesz az

²⁴ Comparative Study im. 79.

²⁵ Comparative Study im. 113.

²⁶ Comparative Study im. 80.

²⁷ Comparative Study im. 83.

²⁸ Comparative Study im. 87-88.

²⁹ 1979. évi 13. törvényerejű rendelet a nemzetközi magánjogról, 10.§ (3) bekezdés (a továbbiakban: Kódex)

előnyösebb a sértett félre nézve.³⁰ Ettől eltérően azonban a személyes jog, azaz az állampolgárság, lakóhely vagy szokásos tartózkodási hely kapcsolóelve alapján kell megállapítani a személyhez fűződő jogok fennállását, terjedelmét.³¹ Ez a kettős szabályozás gyakorlati okokra vezethető vissza, hisz a 10.§ (1) bekezdésben szabályozott esetben már a deliktuális felelősség jogának területére áthajló jelenségről van szó, és a deliktuális cselekményekre alkalmazandó jogkövetkezményeket nehéz a jogsértés helyén uralkodó jogi értékrendtől elkülöníteni.³² Litvániában a Polgári Törvénykönyv tartalmazza a nemzetközi magánjogi szabályokat. A törvény eleve választási lehetőséget ad a felperesnek vagy a lakóhelye, vagy a kár bekövetkeztének helye, vagy a károkozó személy lakóhelye szerinti tagállam anyagi joga között.³³ Hasonló lehetőséget biztosít ugyanezen kapcsolóelvek között a sértett részére a belga nemzetközi magánjogi kódex, azonban a választás lehetőségét csak akkor engedi meg, ha az alperes előre láthatta, hogy ezen államokban a kár bekövetkezhet.³⁴ A hátra maradt két állam, Bulgária és Románia kollíziós magánjoga is ugyanígy lehetővé teszi a választás lehetőségét, de azt az előreláthatóság követelményétől teszi függővé.³⁵ Láthatjuk tehát, hogy mind az öt speciális, alkalmazandó jogot kijelölő szabályt alkalmazó állam alapvetően elismeri a sértett hátrányos helyzetét, ezért szabályait úgy alakította, hogy valamilyen egyensúlyt teremtsen a két jogvitában álló fél között.

Az angolszász országok a két nagy csoporton belül is egy sajátos kategóriába tartoznak. Anglia ugyanis 1995-ben megalkotta saját nemzetközi magánjogi törvénykönyvét,³⁶ amelyben az addig a szerződésen kívüli kötelekre alkalmazott, úgynevezett kétszeres perelhetőség szabályát (*double actionability rule*) eltörölte, mindemellett a rágalmozási ügyeket is kivette szabályozási köréből. Így ez a 19. század óta alkalmazott szabály ma már csak a nemzetközi elemet tartalmazó rágalmozási ügyekben alkalmazandó.³⁷ A rágalmozás témakörének kizárása a törvényből, és ezen esetekre továbbra is a kétszeres perelhetőség szabályának alkalmazása valójában arra vezethető vissza, hogy az Egyesült Királyság félt attól, hogy e szabály nélkül az

³⁰ Burián-Czigler-Kecskés-Vörös im. 152.

³¹ Kódex, 10.§ (1) bekezdés

³² Mádl- Vékás im. 150.

³³ Comparative Study im. 96.

³⁴ Comparative Study im. 97.

³⁵ Comparative Study im. 97-100.

³⁶ Miscellaneous Provisions Act 1995

³⁷ Comparative Study im. 89-90.

országban székhellyel rendelkező kiadók és műsorszóró szervezetek a számukra kevésbé előnyös külföldi jog alapján lesznek megítélve.³⁸ A szabály lényege, hogy ha a jogellenes károkozás az országon, azaz az Egyesült Királyság területén belül történik, akkor az angol anyagi jog segítségével kell az esetet megoldani. Ha a rágalmozó cselekmény ugyan külföldön történt, de angol fórum előtt indítják az ügyet, akkor az angol nemzetközi magánjog szabályai kerülnek alkalmazásra, azaz életbe lép a kétszeres perelhetőség szabálya. Ahhoz ugyanis, hogy az angol bíróságok megítélhessék az ügyet, az szükséges, hogy a cselekmény perelhető legyen a *lex fori*, tehát az angol jog és a *lex loci delicti*, azaz a káresemény bekövetkeztének helye szerinti jog alapján is. Ugyanezt a módszert alkalmazza Ciprus és Málta is a személyhez fűződő jogokból eredő károk megítélése során.³⁹

Bár elmondható, hogy az Európai Unió tagállamainak többsége a *lex loci delicti* elvével él - legyen az akár az általános szabályokat, akár a személyhez fűződő jogok megsértését speciális tényállásként nevesítő állam -, mégis számos ország más kapcsolóelvek alkalmazását is lehetővé teszi. Így Ausztria, Észtország, Németország, Hollandia a jogviszonyba kerülő feleknek megadja azt a lehetőséget, hogy éljenek a jogválasztási szabadságukkal, bár a tapasztalatok alapján a felek ritkán élnek ezzel az opcióval. A másik kimentési lehetőségként szabályozták bizonyos országok a felek közös állampolgárságát vagy közös szokásos tartózkodási helyét. Az osztrák, a dán, a német és a szlovén nemzetközi magánjog a legszorosabb kapcsolat elvét iktatta be kitérítő klauzulaként. Ez a szabály bizonyos fokú rugalmasságot biztosít, hisz lehetővé teszi a bíróság számára annak mérlegelését, hogy ha úgy látja, hogy az adott ügy szorosabban kapcsolódik egy másik tagállamhoz, mint a *lex loci delicti* által kijelölt ország, akkor e tagállam jogát alkalmazza. A klauzula tehát nagy mozgásteret enged az ítékezésnek, de ezzel egyúttal jogbizonytalanságot is teremt a felek számára. Azon tagállamok közül, amelyek a sértett fél számára választást biztosítanak a kapcsolóelvek közül, néhány országban megjelenik a sértett fél lakóhelye szerinti állam joga mint lehetőség. Így Litvánia, Bulgári és Románia megengedik a sértett félnek, hogy a káresemény bekövetkeztének helye szerinti állam helyett a saját lakóhelyük szerinti állam jogát válasszák alkalmazandó jogként. Az utolsó alkategóriát azon országok képezik, amelyek a sértett választási lehetőségét az alperes előreláthatóságához, mint feltételhez kötik.

³⁸ Kuipers im. 1697.

³⁹ Comparative Study im. 91-92.

A következő táblázat⁴⁰ átláthatóan megmutatja, hogy a fent leírt szabályok konkrétan hogyan is érvényesülnek az EU 27 államában.

⁴⁰ Comparative Study im. 113., a táblázat utolsó oszlopát magam készítettem a tanulmány adatai alapján

Tagállam	Általános kollíziós szabály	Speciális kollíziós szabály	Lex loci delicti commissi	Kétszeres perelhetőség elve	Jogválasztás	Közös állampolgárság/ közös lakóhely	Legszorosabb kapcsolat	A sértett fél lakóhelye	A sértett választási lehetősége	Előreláthatóság
Ausztria	✓		✓		✓		✓			
Belgium		✓	✓						✓	✓
Bulgária		✓	✓					✓		✓
Csehország	✓	✓								
Cyprus	✓			✓						
Dánia	✓		✓				✓			
Egyesült Királyság	✓			✓						
Észtország	✓		✓		✓		✓			
Finnország										
Franciaország	✓		✓							
Görögország	✓		✓							
Hollandia	✓		✓		✓	✓				
Írország	✓									
Lengyelország	✓		✓			✓				
Lettország	✓		✓							
Litvánia		✓	✓					✓	✓	
Luxemburg	✓		✓							
Magyarország		✓	✓						✓	
Málta	✓			✓						
Németország	✓		✓		✓	✓	✓		✓	
Olaszország	✓		✓			✓				
Portugália	✓		✓			✓				✓
Románia		✓	✓					✓	✓	✓
Spanyolország	✓		✓							
Svédország	✓		✓							
Szlovákia	✓		✓							
Szlovénia	✓		✓							✓

3.1. Róma II rendelet és a magánélethez fűződő jog

2007. július 11-én az Európai Parlament és a Tanács elfogadta a szerződésen kívüli kötelmeket szabályozó Róma II rendeletet.⁴¹ Mindazonáltal hosszas vita után a jogalkotó kénytelen volt lemondani a magánélet és a személyiségi jogok megsértéséből eredő károkra vonatkozó szabályok megalkotásáról, így ezt a témakört kivette alkalmazási köréből.⁴² Emellett azonban a rendelet 30. cikke tartalmaz egy felülvizsgálati záradékot, amelyben kötelezi a Bizottságot, hogy legkésőbb 2008. december 31-ig nyújtson be egy tanulmányt az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak „*a magánélet és a személyiségi jogok megsértéséből eredő szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jog terén fennálló helyzetről, figyelembe véve a sajtószabadságra és a médiában érvényesülő véleménynyilvánítási szabadságra vonatkozó szabályokat*”.⁴³

3.2. Kodifikálási munka és annak problémái

A Rendelet kodifikációja során egy eléggé hosszas és kibékíthetetlen helyzet alakult ki a személyhez fűződő jogok megsértéséből eredő károkra vonatkozó alkalmazandó jog meghatározását illetően. A jogalkotásban résztvevő szervek által javasolt, de el nem fogadott tervezetek sokasága azt mutatja, hogy mennyire érzékeny területen próbál az Európai Unió harmonizált szabályokat alkotni.⁴⁴ A Bizottság még 2002-ben, a tervezet előkészítése során javaslatában a sértett lakóhelyét jelölte meg alkalmazandó jogként. A javaslatot azonban éles kritika érte, főként a média szereplői oldaláról.⁴⁵ Az ellenzők azt hozták fel ellenérvként, hogy a kapcsolódó alkalmazása esetén a kiadó székhelye szerinti bíróságnak a sértett fél lakóhelye szerinti állam jogát kellene alkalmaznia a jogvitában a kiadó ellen, még akkor is, ha a fórum saját anyagi joga alapján az adott kiadvány nem minősül rágalmazónak.⁴⁶

Mindezeket átgondolva a Bizottság 2003 júliusában egy újabb javaslatot nyújtott be a Parlament és a Tanács elé megvitatásra azon cél által vezérelve, hogy a kollíziós szabályok

⁴¹ Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról, HL L 199. (a továbbiakban: Róma II rendelet)

⁴² Róma II rendelet, 1. cikk (2) bekezdés g) pont

⁴³ Róma II rendelet, 30. cikk (2) bekezdés

⁴⁴ Wallis im.

⁴⁵ Kuipers im. 1692.

⁴⁶ Comparative Study im. 72.

harmonizálása ezen a területen jogbiztonságot teremtsen.⁴⁷ A 6. cikk szerint a lex fori kerülne alkalmazásra, ha a 3. cikk által kijelölt jog ellentétes lenne a fórum jogának alapvető elveivel, tekintettel a véleménynyilvánítás szabadságára az adott országban. A válaszadás jogára vagy az azzal egyenértékű intézkedésre alkalmazandó jog a műsorszolgáltató vagy a kiadó szokásos tartózkodási helye szerinti jog. Az említett cikk alapján tehát elsősorban a jogellenes károkozásra alkalmazandó jogra vonatkozó általános szabályokat rendező 3. cikket kell alkalmazni, amely elsődlegesen a kár bekövetkeztének helye szerinti jogot jelöli alkalmazandó jogként, függetlenül attól, hogy a károkozó esemény hol történt, vagy attól, hogy a káresemény hol fejt ki közvetett káros hatásait. Mindazonáltal ezt a szabályt felülírja a (2) bekezdésben megjelölt, a károkozó és a károsult közös tartózkodási helye szerinti jog. Ha tehát a két fél ugyanazon tagállamban rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel, ezen állam joga lesz az alkalmazandó jog. A 3. cikk harmadik szabályozási lépcsőjét a legszorosabb kapcsolat kimentési elve képezi. Ilyen szorosabb kötelék vélelmezetten fennáll a cikk szerint, ha a felek között létezik valamilyen korábbi kapcsolat, például egy olyan szerződés, amely kapcsolódik a szóban forgó szerződésen kívüli kötelelemhez.

A Bizottság javaslatát követően az Európai Parlament módosította a rendelet tervezetét.⁴⁸ Ennek alapján a személyhez fűződő jogok megsértéséből eredő szerződésen kívüli kötelemekre azon állam joga az irányadó, ahol a veszteség vagy a kár leglényegesebb elemei megvalósulnak vagy megvalósulhatnak. A módosítás szerint vélelmezni kell, hogy nyomtatott sajtó vagy műsorszórás általi sérelem esetén a kár leglényegesebb eleme abban az országban valósul vagy valósulhat meg, amelyre a közzététel vagy a műsorszórás irányul. Ha ezen szabály által kijelölt hely nem nyilvánvaló, azon ország jogát kell a vélelem szerint alkalmazni, ahol a szerkesztői ellenőrzést gyakorolják. A cikk további pontosításokat is tartalmaz, így felsorol olyan tényezőket, amelyek alapján meghatározható azon ország, amelyre a közzététel vagy a műsorszórás irányul. Ilyen tényezőnek minősül a közzététel vagy a közvetítés nyelve, az értékesítés volumene vagy a közönség mérete egy adott országban a teljes értékesítési

⁴⁷ Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations /* COM/2003/0427 final - COD 2003/0168 */

⁴⁸ Jelentés a szerződésen kívüli kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre irányuló javaslatról (2003/0168 (COD)) A6-0211/2005, (a továbbiakban: Jelentés im.)
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-2005-0211&language=HU>,
2012.01.23.

volumenhez, illetőleg a teljes közönségméret arányaihoz képest, vagy e tényezők kombinációja. Kiemeli továbbá, hogy a jelen cikket kell alkalmazni az interneten és az egyéb elektronikus hálózatokon történő publikációra is. A (2) bekezdés a válaszadás jogát tekintve nem változtat a Bizottság javaslatán, alkalmazandó jogként itt ugyanúgy a kiadó vagy műsorszolgáltató szokásos tartózkodási helyét jelöli meg. Mindemellett a javaslat Preambulumában megjegyzi, hogy *„elsőbbséget kellene biztosítani az olyan médiának, amely felelősen kezeli a személyhez fűződő jogokat és kész arra, hogy autonóm módon és konszenzus alapján egy magára nézve kötelezőnek elismert Európai Médiakódexet és/vagy egy Európai Médiatanácsot hozzon létre, amely egységesített döntéshozatali iránymutatással tud szolgálni az érintett bíróságok számára is”*.⁴⁹

A Parlament javaslata egyértelműen a sajtószerveknek kedvez azáltal, hogy vélelmi szabályával azon ország jogát rendeli alkalmazni, amelyre a műsorszórás vagy a közzététel irányul, ami gyakorlatilag a kiadó székhelyével egyezik meg. Ezáltal a Bizottság és a Parlament javaslata éles ellentétben állt egymással, így természetesen a Bizottság nem fogadta el a Parlament által első olvasatban javasolt módosításokat. Ezen oknál fogva azt javasolta, hogy vegyék ki a szabályozás köréből a média útján történő jogsértéseket, de a magánélethez fűződő jog egyéb úton történő megsértésére az általa még 2003 júliusában javasoltakat tartotta elfogadhatónak.⁵⁰

Válaszként a Tanács berkeiben 2006 szeptemberében megszületett egy közös álláspont.⁵¹ A dokumentum szövege alapján megegyezett abban a Bizottság fenti javaslatával, hogy szintén kizárta a Rendelet tárgyi hatálya alól a magánélethez fűződő jogok média általi megsértéséből eredő károk szabályozását. Azonban a Tanács ennél továbbment, az általa javasolt kizáró cikk ugyanis valamennyi, a személyhez fűződő jogok megsértéséből eredő szerződésen kívüli kötelmet tartalmazza, nem csak a média útján történő sérelmeket.

Az Európai Parlament azonban rendelet-megalkotási folyamatának második olvasatában figyelmen kívül hagyta mind a Bizottság, mind a Tanács javaslatait, és újból az általa első

⁴⁹ Jelentés im. Preambulum (13)

⁵⁰ Módosított javaslat az Európai parlament és a Tanács rendelete a szerződésen kívüli kötelekre vonatkozó törvényről /* COM/2006/0083 végleges - COD 2003/0168 */, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0083:FIN:HU:HTML>, 2012.01.23.

⁵¹ A Tanács közös álláspontja (9751/7/2006 – C6-0317/2006), <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-20060481&format=XML&language=HU>, 2012.01.23.

olvasatban javasolt szöveget nyújtotta be.⁵² Ebben a politikai patthelyzetben a Bizottság is jobbnak látta, ha egyelőre teljes egészében kiveszik a rendelet hatálya alól a személyhez fűződő jogok megsértésének témakörét. Így került sor végül is arra, hogy a Róma II rendelet 1. cikkében felsorolt, a tárgyi hatály alól kivett területek szabályozási köre kibővült „a magánélet és a személyiségi jogok – többek között a jó hírnév – megsértéséből eredő szerződésen kívüli kötelmi viszonyok” területével.

3.3. A személyhez fűződő jogok megsértéséből eredő szerződésen kívüli kötelelemre alkalmazandó jog összehasonlító jogi tanulmánya

A rendelet felülvizsgálati cikke következtében megindult a munka a Bizottság berkein belül. A tanulmány mind a 27 tagállam több mint tízezer jogi szakembere segítségével készült el 2008 szeptembere és októbere között.⁵³ Célja az volt, hogy felmérje az egyes tagállamokban meglévő, a témakört érintő szabályokat, megvizsgálja a szólásszabadság és a sajtószabadság védelmi szintjét országonként, továbbá feltárja azokat a problémákat, amelyek ezen szabályok különbözőségéből erednek.⁵⁴ Végezetül valamilyen megoldási javaslatot kell ajánlania, amellyel orvosolni lehetne az ezen a téren fennálló, a harmonizáció hiányából származó jogbizonytalanságot. A munkát nemcsak jogi szakemberek segítették, hanem érdekeltségük okán bevonták a média képviselőit is. Annak érdekében, hogy minél nagyobb részvételi arányt biztosítsanak, és ezáltal is egy átfogó képet kaphassanak a fennálló helyzetről, különböző kérdőíveket készítettek az interneten, amelyeket hat nyelvre is lefordítottak, valamint telefonos kampánnyal is igyekeztek minél több információt gyűjteni.⁵⁵ A Bizottság munkájának eredménye egy megbízható alapot nyújt a jövőbeni jogalkotás számára.⁵⁶

A kérdések egyrészt arra irányultak, hogy mennyiségileg felmérjék, mennyire kiterjedt problémát okoznak a nemzetközi rágalalmazási ügyek. A visszajelzésekből kiderült, hogy a megkérdezettek 76%-ának nem volt része határon átnyúló, személyhez fűződő jogok

⁵²Az Európai Parlament jogalkotási állásfoglalása a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló európai parlamenti és tanácsi rendelet elfogadására irányuló tanácsi közös álláspontról (9751/7/2006 – C6 0317/2006 – 2003/0168(COD)) [Http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2007-0006&format=XML&language=HU](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2007-0006&format=XML&language=HU), 2012.01.23.

⁵³Comparative Study im. 5.

⁵⁴Comparative Study im. 24.

⁵⁵Comparative Study im. 27.

⁵⁶Wallis im.

megsértésével kapcsolatos akár bírósági, akár bíróságon kívüli vitarendezés keretében megoldandó perben.⁵⁷ Ha a másik ehhez kapcsolódó kérdést vizsgáljuk, amelyik arra vonatkozott, hogy mennyire változott ez a szám az internet és a modern technológiák fejlődésével,⁵⁸ már picivel árnyaltabb képet kapunk. A válaszok ugyanis azt mutatják, hogy a megkérdezettek 68%-a⁵⁹ szerint a korszerűbb kommunikációs technológiák következtében nőtt az ilyen ügyek száma.

Annak ellenére, hogy - amint az a felmérésből is kiderült - az EU tagállamaiban - legalábbis a felmérésben résztvevők válaszai alapján - a nemzetközi személyhez fűződő jogsértésekből eredő kártérítési perek nem fordulnak elő gyakran, a kérdésekre adott válaszok mégis azt mutatják, hogy a felmérésben résztvevők több mint 85%-a azon a véleményen van, hogy szükséges ezen a területen bizonyos mértékű szabályozás ahelyett, hogy 27 különböző állam kollíziós szabályai kerülnének alkalmazásra. Továbbá ha figyelembe vesszük azt, hogy azon válaszadóknak, akik a nemzetközi szintű szabályozás ellen szavaztak, a 9%-át⁶⁰ a sajtótársaságok képezték, megállapítható, hogy a megkérdezettek abszolút többsége egyetért a közösségi szabályozással. Pedig a sajtó- és médiaszerveknek is szükségük van a jogbiztonságra ahhoz, hogy megfelelően tudjanak működni. Minél jobban kiterjesztik munkásságukat a nemzetközi szintre, annál jobban igénylik a kollíziós szabályok pontos meghatározását ahhoz, hogy érvényesüljön a véleménynyilvánítás szabadsága.⁶¹ A sajtó képviselőinek véleménye szerint a harmonizáció nagymértékben befolyásolná a sajtószabadság és a szerkesztői felelősség kérdéskörét, ami túlmutat az Európai Unió hatáskörén. Ezen kijelentésüket arra alapozták, hogy az akkor hatályban lévő, Európai Közösséget létrehozó Szerződés 65. cikke - az 1999-es Amszterdami Szerződés által bevezetett módosításai értelmében – csak akkor hatalmazza fel az Unió szerveit a több államot érintő igazságügyi együttműködés területén szükséges intézkedések megtételére, így többek *„között a tagállamokban alkalmazandó kollíziós, illetve joghatóságra vonatkozó szabályok összeegyeztethetőségének előmozdítására”*, ha az intézkedés a belső piac megfelelő működéséhez elengedhetetlen.⁶² A jelenleg hatályban lévő Lisszaboni Szerződés –

⁵⁷ Comparative Study im. 114.

⁵⁸ Comparative Study, Annex I

⁵⁹ Comparative Study im. 115.

⁶⁰ Comparative Study im. 116.

⁶¹ Wade im.

⁶² Az Európai Unióról szóló Szerződés és az Európai Közösséget létrehozó Szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata, Hivatalos Lap C 321E, 2006. december 2., 65. cikk

amely csak a Tanulmány részét képező kérdőívek kitöltésének lejáratí határideje után lépett életbe – már sokkal nagyobb teret enged az uniós szintű szabályozásnak, ugyanis azáltal, hogy a fent említett kompetenciát – a 81. cikkbe foglalt „különösen” szó beiktatásával - felszabadította a belső piaci kritérium alól.⁶³

Egy jól működő demokráciában mind a magánélethez fűződő jognak, mind a szólásszabadság és sajtószabadság jogának érvényesülnie kell; az érvényesülés terén jelentkező zavarok jelzik a demokratikus működés hiányosságait is. Ezért is képezi a nemzetközi magánjogi szabályozásnak olyan érzékeny vetületét a nemzetközi rágalmozási ügyekre alkalmazandó jog meghatározása.⁶⁴ Ezt a nézetet vallja a kérdőíveket kitöltők több mint fele.⁶⁵ Bár azok között, akik szerint egyik vagy másik jognak kell előnyt élveznie, a legtöbben mégis arra szavaztak, hogy a nemzetközi határokat átlépő személyiségi jogokat sértő esetekben a magánélethez fűződő jogoknak kell nagyobb jelentőséget tulajdonítani. De a többség tehát azon a véleményen van, hogy nem vehető figyelembe az esetleg hátrányosabb helyzetben lévő sértett fél gyengébb pozíciója, vagyis ez nem adhat okot arra, hogy az ő magánéletéhez fűződő jogai háttérbe szorítsák a másik fél véleménynyilvánítási jogát.

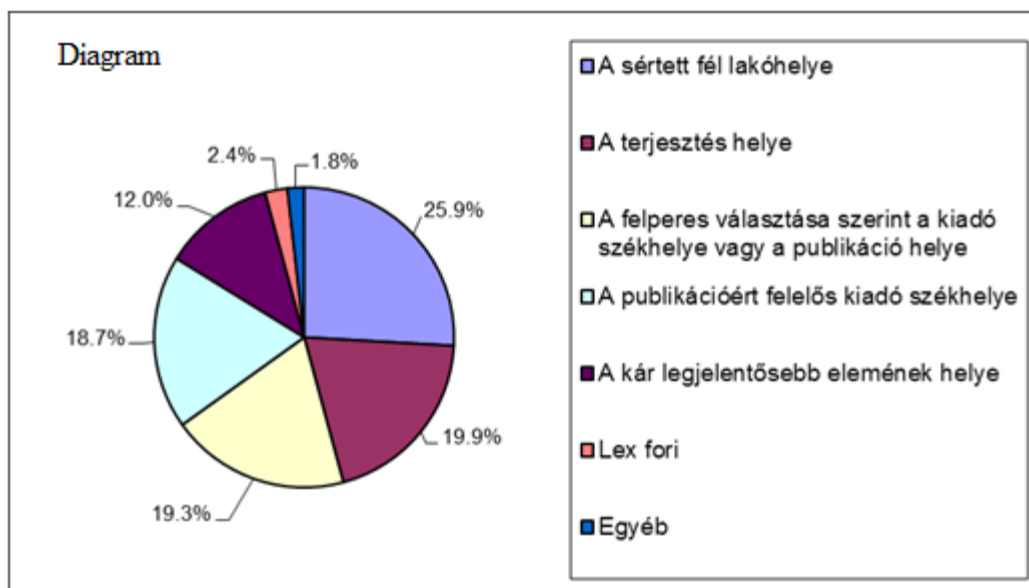
3.4. A kapcsolóelvek problematikája

A kérdéseknek talán az egyik legfontosabbika arra kereste a választ, hogy vajon nemzetközi rágalmozási ügyekben főszabály szerint milyen kapcsolóelv legyen irányadó az alkalmazandó jogra. A Tanulmányban szereplő kérdőív egy sor kapcsolószabály felsorolásával lehetőséget nyújtott a megkérdezett feleknek, hogy kiválasszák, melyik szabály alkalmazása vezetne a legmegfelelőbb eredményre az adott problémakörben. A felsorolt kapcsolószabályok és a rájuk leadott szavazatok aránya a következő diagrammal szemléltethető.

⁶³ Csongor István Nagy-Sarolta Szabó: *A way ahead toward a deeper integration of EU PIL: the unification of the rules on violations of privacy and rights relating to personality*, 3.

⁶⁴ Kuipers im. 1681.

⁶⁵ Comparative Study im. 117.

A diagramból⁶⁶ is látható, hogy a kérdést megválaszolóknak egyrészt eleve megadott kapcsolóelvek szerint kellett kiválasztaniuk azt, amelyik szerintük a legalkalmasabb az adott kérdés rendezésére, másrészt lehetőségük volt önállóan javasolni valamilyen más megoldást. Ezzel a lehetőséggel azonban a résztvevők mindössze 1.8%-a élt. Az is megállapítható, hogy valójában két kapcsolószabály között dőlt el a versengés: a locus damni és a publikáció székhelye között. Ugyanis mind a sértett fél lakóhelye, mind a terjesztés helye, mind a kár legjelentősebb elemének helye egyaránt a kár bekövetkeztének helyére utal. Ez azt jelenti, hogy a felmérésben résztvevők nagyobb része a személyhez fűződő jogok megsértése miatti nemzetközi esetekben alkalmazandó jogként a leghelyesebb megoldásnak a lex damni-t vélik, miközben a legtöbb tagállamban az ezt a kérdést szabályozó kapcsolóelv a lex loci delicti commissii.

Ettől függetlenül nem tekinthetünk el attól a tényről, hogy valójában önmagában egyik javasolt kapcsolószabály sem kapott döntő többséget, a legnagyobb támogatottságot élvező, a sértett fél lakóhelyét alkalmazandó jogként jelölő kapcsolószabály is mindössze a leadott szavazatok 26%-ával áll az élen. A média vagy sajtó útján elkövetett, magánélethez fűződő jogi jogsértésekről elmondható, hogy sok esetben a kár bekövetkeztének helye egybeesik a sértett lakóhelyével, hiszen általában itt van a sértett félnek ismertsége, itt van érdekeltségeinek központja, ez az a hely, ahol érdeke fűződik ahhoz, hogy jó hírneve legyen. Az elv egyik

⁶⁶ A diagram adatai a Comparative Study 118. oldalán találhatóak, a diagramot magam készítettem

előnye, hogy általa csak egy konkrét ország joga lesz kijelölve alkalmazandóként, és így a helyzet nem ad lehetőséget a sértett félnek forum shoppingra. Másik oldalról az alperes számára is bizonyos fokú jogbiztonságot teremt, hisz ismernie kell, hogy az, akiről valamilyen cikket megjelentet, hol lakik. Természetesen a sértett lakóhelye sem mindig egyértelmű, hisz vannak olyan nemzetközileg is ismert színészek, akiknek egyik országban van a bejelentett lakóhelyük, de a munkájuk miatt másik országban kell hosszabb ideig, akár egy évig is tartózkodniuk, ami megnehezíti az adott személy lakóhelyének megjelölését. Továbbá önmagában ez a kapcsolóelv nem minden esetben jelent szoros kapcsolatot a sértettet ért kárral. Elképzelhető ugyanis, hogy a sértett lakóhelyén nem jelenik meg a sérelmezett publikáció, ilyenkor ez a kapcsolóelv inkább csak egy megkonstruált jelent a sértettet ért kárral, ráadásul teljes ellenzést váltott ki a média képviselőinek a részéről.⁶⁷ Ellenérvként felhozható az, hogy ennek a kapcsolóelvnek az alkalmazásával előfordulhat, hogy a megjelent publikáció teljesen jogszerű a közzététel helyén, amely egyben megegyezik az eljáró fórum országával, de a sértett lakóhelyének állama, mint alkalmazandó jog szerint az alperes mégis felelősségre vonható, mert az ország joga szerint a publikáció mégis rágalmazónak minősül. Ez a probléma azonban Olivera Boskovic szerint megoldható a fórum közrendjére való hivatkozással.⁶⁸

A sajtó részéről a preferált kapcsolószabály természetesen a publikáló szerv székhelye szerinti állam joga. Ez az az állam, amelynek a jogát ismeri, így ennek a szabálynak az alkalmazása jogbiztonsághoz vezet, legalábbis a sajtó és média orgánumok részéről.⁶⁹ Ez azt jelenti, hogy nem kell figyelemmel lenniük más állam jogrendjére, és azt sem kell tudniuk, hol mindenhol következhet be kár a sértett fél részéről. Másrészt ezen kapcsolóelv alkalmazása a költségeik csökkentéséhez is vezet olyan mértékben, hogy mentesülnek az esetleges fordítások, vagy a másik állam jogának megismerése következtében őket terhelő költségek alól. Ez azonban véleményem szerint már nem tűnik igazságosnak, ha azt nézzük, hogy ezáltal mindezen költséget a sértett félnek kell viselnie. Hisz a kiadó saját felelősségére dönt arról, hogy tevékenységét külföldre is kiterjeszti, ezáltal viselnie kell annak kockázatát, hogy egy esetleges

⁶⁷ Nerea Magallón: *Country of Origin Versus Country of Destination and the Need for Minimum Harmonisation*, <http://conflictoflaws.net/2010/country-of-origin-versus-country-of-destination-and-the-need-for-minimum-substantive-harmonisation/>, 2012.01.25.

⁶⁸ Olivera Boskovic: *Rome II and Defamation*, <http://conflictoflaws.net/2010/boskovic-on-rome-ii-and-defamation/>, 2012.01.25.

⁶⁹ Perreau- Saussine im.

jövőbeni kártérítési perrel kell szembenéznie.⁷⁰ Ami még jobban előmozdítja ezt az egyensúlytalan helyzetet, az az, ha a sajtószerv él a székhelyáthelyezés lehetőségével vagy a szabad alapítás jogával, és olyan tagállamban alakul meg, amely ország joga a legkedvezőbb a számára, vagyis ahol minél kisebb korlátok közé szorítják a szólásszabadságot.⁷¹ Ez a helyzet akár *domicile shopping*-hoz⁷² is vezethet, amely hasonló lehetőségeket teremt a sajtó számára, mint amit a forum shopping lehetősége a felperes számára.

⁷⁰ Comparative Study im. 121.

⁷¹ Comparative Study im. 146.

⁷² Comparative Study im. 122.

4. Megoldási javaslatok

Megfogalmazódik az a kérdés, hogy mi is valójában az európai jogalkotó végső célja: az, hogy esetleg továbblépjen egy magasabb eszme, az európai polgári jog megvalósítása felé, vagy az, hogy jogbiztonságot és előreláthatóságot vigyen a tagállamok jogalkalmazási gyakorlatába.⁷³ Ahhoz, hogy a végső megoldás megfelelő legyen a tagállamok és az érdekelt felek számára, szükséges, hogy a határon túli jogvitában érintett felek védelme megfelelő garanciákkal biztosított legyen, és hogy az igazságügyi és politikai feltételek olyanok legyenek, amelyek között megvalósulhat a felek közötti egyenlő bánásmód elve.⁷⁴

Kiindulópontként először is azt kell eldöntenünk, hogy van-e egyáltalán szükség az Európai Unió szintjén harmonizált kollíziós szabályokra. Különböző ellenvélemények⁷⁵ születtek e téren. Maga a tény, hogy nem sikerült konszenzusra jutniuk a jogalkotóknak a Róma II kodifikációja során, is mutatja, hogy az érdekelt felek mennyire óvatosan, konzervatív módon viszonyulnak a szabályozásbeli módosításokhoz.⁷⁶ A jogirodalom berkeiben is vannak olyan nézetek, amelyek megerősítik azt az elgondolást, hogy a jelenlegi status quo fenntartása tűnik a legésszerűbb megoldásnak. Dickinson szkepticizmusa azon alapszik, hogy szerinte a nemzetközi rágalmazási kérdések problémája nem olyan sürgető, hogy azzal ne lehetne megvárni az egész rendelet felülvizsgálatát, és lehetséges az is, hogy a terület leszabályozása további problémát fog majd maga után vonni.⁷⁷ Ezt az érvelést alátámasztja az a tény is, hogy - amint azt a Tanulmány is kimutatta - a nemzetközi rágalmazási esetek nem túl gyakoriak az Unión belül. Hartley véleménye szerint azért nincs szükség egy szabályozásra, mivel a jelenlegi megoldás, azaz hogy az eljáró fórum saját nemzetközi magánjogát alkalmazza, egyszerű és világos. Nem támasztható alá bizonyítékokkal az, hogy a közösségi harmonizáció jobban biztosítja majd az előreláthatóságot. Az a tény, hogy minden esetben ugyanazon kollíziós szabály határozza meg az alkalmazandó jogot, nem jelenti az egységes értelmezést, ami mindig

⁷³ Wallis im.

⁷⁴ Magallón im.

⁷⁵ Andrew Dickinson: *Privacy and Personality Rights in the Rome II Regime-Not Again?* <http://conflictoflaws.net/2010/privacy-and-personality-rights-in-the-rome-ii-regime-not-again/>, 2012.02.25., valamint Trevor Hartley: *The Problem of „Libel Tourism”*, <http://conflictoflaws.net/2010/hartley-on-the-problem-of-libel-tourism/>, 2012.01.25.

⁷⁶ Wallis im.

⁷⁷ Dickinson im.

a bíró értékrendszerének és kulturális beállítottságának függvénye lesz továbbra is. Összességében mégis megállapítható, hogy a közös szabályok léte nagyobb jogbiztonságot és előreláthatóságot biztosít majd mind az alperesek, mind a felperesek számára.⁷⁸

Végkövetkeztetésül elmondható, hogy valamilyen szintű Uniós szabályozásra szükség van. Egyik opcióként felmerülhet az európai szintű anyagi jogi jogegységesítés megoldása is. Az utóbbi években felerősödött egy közös európai polgári jogi kódex gondolata, amely tartalmazná a szerződésen kívüli kötelek szabályait is.⁷⁹ Ennek elérése egy nagyon komplex és erőt próbáló feladat, amelynek megvalósítása az európai integráció jelenlegi stádiuma mellett nem egy járható út.⁸⁰ A legkézenfekvőbb megoldás tehát a kollíziós szabályok Európai Unión belüli harmonizációja. A megfelelő kollíziós szabály eléréséhez azonban több problémára is megoldást kell találnia a jogalkotónak. Így először is meg kell találnia azt a kapcsolóelvet, amely minden fél számára a legjobban elfogadható.

Az egyik opció az, ha elfogadjuk a *lex loci damni*-t,⁸¹ vagy annak az egyik változatát, a sértett fél lakóhelyét kapcsolóelvként. A sértett fél lakóhelyének mint alkalmazandó jognak a kodifikálása Von Hein szerint azzal az előnnyel jár, hogy megakadályozza, hogy ugyanabban az ügyben több állam joga is alkalmazható legyen, tehát az egyszerűséget és jogbiztonságot is szolgálja.⁸² Azonban azt is figyelembe kell venni, hogy ez a nézet már egyszer megbukott (ez volt a Bizottság legelső javaslata a Róma II kodifikációja során). Von Hein a szabály előnyei mellett ellenérveket is felhoz ezen kapcsolószabály alkalmazása ellen. A szabály alkalmazása ugyanis oda vezethet, hogy harmadik országbeli sértett fél esetén a bíróságnak a harmadik ország jogát kellene alkalmaznia.⁸³ Ugyanis a rendelet nemcsak az Európai Unió tagállamainak jogrendszerét érintő ügyben alkalmazandó, hanem akkor is, ha annak szabályai harmadik állam jogának alkalmazására vezetnek. Így előfordulhat akár az is, - ahogyan azt Hartley hozzáteszi - hogy egy harmadik országbeli diktátor - érintettsége esetén – megváltoztathatja saját államának

⁷⁸ Kuipers im. 1682. , valamint Comparative Study im. 142., valamint Boskovic im.

⁷⁹ Comparative Study im. 52.

⁸⁰ Comparative Study im. 53., valamint Wallis im.

⁸¹ Nagy- Szabó im. 19-20.

⁸² Von Hein: *Rome II and Defamation*, <http://conflictoflaws.net/2010/von-hein-on-rome-ii-and-defamation/> 2012.02.26.

⁸³ Von Hein im.

szabályait úgy, hogy azok alkalmazása által bármely róla megjelentetett kritikai publikáció rágalmazónak minősülhet.⁸⁴

A média azt a kifogást emelte a kár helyének alkalmazásával szemben, hogy míg a székhelye szerinti állam joga jogszerűnek minősíti a közzétett tartalmat, addig a *lex loci damni* szerint alkalmazandó anyagi jog rágalmazónak találja azt. Diana Wallis ezt a problémát azonban megoldhatónak véli a közrendi klauzula alkalmazásával.⁸⁵ Ez azonban csak akkor biztosít garanciát a sajtó számára, ha a fórum joga szerinti közrend megegyezik a sajtószerv székhelye szerinti állam közrendjével, annak is a szólás- és sajtószabadságot érintő kérdéseivel. Ezt küszöbölné ki az a szabály, amely lehetővé tenné olyan közrendi klauzula alkalmazását, amelynek alkalmazásával a publikáló szerv hivatkozhatna a saját székhelye szerinti állam közrendjére. De véleményem szerint ez sem jelenti azt, hogy bármely esetben, amikor az alkalmazandó anyagi jog ellentétes a székhely szerinti állam anyagi jogszabályaival, fel lehetne hívni a közrendi klauzulát. Valamely állam közrendjének megsértéséről ugyanis csak akkor beszélhetünk, ha a nemzetközi magánjog által kijelölt anyagi jogszabály a másik állam valamely alapelvébe, vagy a másik állam jogrendjében alapvetőnek minősített jogszabályba ütközik.⁸⁶

Alternatívaként felmerülhet a publikáló székhelye szerinti állam joga, amely kapcsolószabály a média és sajtó orgánumoknak kedvez, mivel ezáltal a sajtó nem lenne kitéve a harmadik ország joga szerinti elbírálásnak.⁸⁷ Álláspontom szerint ez a szabály túlságosan előnyös a sajtó számára, hisz a publikáló személy az egyedüli, akinek ellenőrzése alá tartozik az esemény, amely majd kiváltja a kárt és ezzel együtt a kártérítési pert. A felperes csak elszenvedője az alperes által elindított cselekményeknek. Tegyük fel azonban, hogy a felperes egy nemzetközileg ismert, jól szituált személy, aki olyan országban indít pert egy újságíró ellen, amelyben nagy a valószínűsége pernyertességének. Előfordulhat viszont az is, hogy a felperesnek egy nemzetközi sajtócéggel kell szembenéznie. Tehát a jogviszonyban mindkét fél lehet jobb és kedvezőtlenebb helyzetben, így ezen indok alapján nem alkotható olyan szabály, amely csak egyik félnek kedvez, ezért – ahogyan azt Wallis is hangsúlyozza - valamilyen semleges megoldást kell találni.⁸⁸ Ha már egyszer a média ellenzése miatt nem volt elfogadható

⁸⁴ Hartley im.

⁸⁵ Wallis im.

⁸⁶ Kengyel-Harsági im. 120.

⁸⁷ Kuipers im. 1693.

⁸⁸ Wallis im.

a sértett lakóhelyén alapuló szabály, amely a sértett félnek kedvez, akkor nem fogadható el olyan kapcsolóelv sem, amelyik a másik félnek kedvez. Az, hogy melyik jog - a magánélethez fűződő jog vagy a szólásszabadság - legyen preferálva az adott államban, maradjon az anyagi jogi szabályozás kérdése, a nemzetközi magánjognak ehelyett egyensúlyi helyzetet kell teremtenie.⁸⁹

A publikáció székhelye mint a származási ország elvének (*place of origin*) egyik alternatívája csak akkor fogadható el, ha bizonyos európai szintű anyagi jogi minimumharmonizáció megvalósul. Ezt a nézetet vallják mind a Bizottság által készített tanulmány, mind a jogirodalomban megjelent bizonyos álláspontok, nevezetesen Diana Wallis és Nerea Magallón.⁹⁰ Magallón szerint, ha minden tagállam egyformán bevezetne a sértett felet védő minimum standardokat, akkor az alperes sajtószerv számára sem érné meg olyan tagállamban székhelyet alapítani, ahol számára legkedvezőbbek a feltételek, mert azok mindenhol azonosak lennének.⁹¹ A nézet alapján a minimumharmonizáció nem a közösségi szintű kollíziós jogi szabályozás alternatívája, hanem annak kiegészítő megoldása lehetne.⁹² Talán ez egy mindkét fél számára elfogadható, egyensúlyi helyzetet teremtő megoldás lenne, csak kérdéses, hogy egyáltalán megvalósulhat-e. Hiszen ha már a kollíziós szabályok megalkotása is ekkora fejtörést okoz az európai jogalkotónak, a még invazívabb módon a tagállamok szuverenitását érintő anyagi jogi harmonizáció – akár csak minimum szabályok révén is – még hosszadalmasabb kodifikációs folyamatot vált majd ki. Jan Kuipers is ezen okokra hivatkozva fejt ki kétségeit egy ilyen mértékű jogalkotási folyamat megvalósíthatóságát illetően.⁹³

A Tanulmányban szereplő kérdőív⁹⁴ által összeállított kapcsolóelvek között szerepelt a lex fori lehetősége, bár csak a megkérdezettek elhanyagolható 2,4 %-a⁹⁵ gondolta úgy, hogy ez a kapcsolóelv elfogadható megoldásként szolgálna. Valójában ez az a megoldás, amit jelenleg a bíróságok alkalmaznak, hisz az éppen eljáró joghatósággal rendelkező fórum a saját nemzetközi magánjoga alapján állapítja meg, melyik állam anyagi jogszabályait fogja majd alkalmazni.

⁸⁹ Kuipers im. 1698.

⁹⁰ Comparative Study im. 147. , valamint Wallis im., valamint Magallón im.

⁹¹ Magallón im.

⁹² Comparative Study im. 146.

⁹³ Kuipers im. 1698.

⁹⁴ Comparative Study, Annex I

⁹⁵ Comparative Study im. 118.

Ezen szabály alkalmazása Kuipers szerint nem járna együtt az előreláthatóság követelményével, hisz annyi állam joga lehetne alkalmazandó, ahány államnak joghatósága van az adott ügyben.⁹⁶ Bettina Heiderhoff is amellett érvel, hogy a lex fori alkalmazása a felperesnek kedvezne, aki a joghatósággal rendelkező bíróságok közötti választással egyben alkalmazandó jogot is választhatna. Továbbá a lex fori alkalmazása inkább az angolszász országokban gyakori, a kontinensen tabukérdésnek számít.⁹⁷

További variációként szóba jöhet – amint azt Wallis és Boskovic is megjegyzi - még a legszorosabb kapcsolat elve mint kitérítő klauzula, amely – ha főszabályként a kár bekövetkeztének helye szerinti jog lenne az alkalmazandó – redukálná a lex loci damni elvéből fakadó negatív hatásokat.⁹⁸ A legszorosabb kapcsolat elve volt a Római Egyezmény fő kapcsolószabálya jogválasztás hiányában.⁹⁹ A Róma II rendelet is alkalmazza kitérítő szabályként a lex loci damni elve alól.¹⁰⁰ Jan Kuipers álláspontja szerint, aki ezen szabály alkalmazását szorgalmazza, a legszorosabb kapcsolat elvének a konkrét esetben történő meghatározását a nemzeti bíróságokra kellene hagyni. A túlzottan nagy diszkrecionális szabadságot jelentő gumiszabály hátrányait ellensúlyozandó, megjelöl bizonyos kritériumokat, amelyek útmutatást adnának arra nézve, hogy az adott esetben milyen feltételek fennállta jelenti a szorosabb kapcsolatot. Ilyen releváns kritériumok lehetnének: a publikáló alapításának helye, a sértett fél lakóhelye, azon ország, amelyben a legtöbb kár megvalósult, azon állam, ahol a legnagyobb számú publikáció megjelent, a publikáció nyelve, a publikáció által megcélzott közönség. Az interneten történő jogsértések esetén ilyen tényező lehet az internetes oldal domain neve. A jogtudós szerint további előnye ezen kapcsolóelv alkalmazásának az, hogy csupán egy ország jogának alkalmazására vezet, valamint, hogy megoldaná az interneten történő rágalmozás problémáit. A legszorosabb kapcsolat alkalmazásának elve ugyanis mentesítené a jogalkotót az ezen eseteket rendező külön speciális szabályok megalkotása alól.¹⁰¹

⁹⁶ Kuipers im. 1699.

⁹⁷ Bettina Heiderhoff: *Privacy and Personality in the Rome II Regime – Yes, Lex Fori, Please!*, <http://conflictoflaws.net/2010/heiderhoff-privacy-and-personality-rights-in-the-rome-ii-regime-yes-lex-fori-please/>, 2012.jan.26.

⁹⁸ Boskovic im., valamint Wallis 1. im.

⁹⁹ Egyezmény a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról, aláírásra megnyitva Rómában 1980. június 19-én, 4. cikk (1)

¹⁰⁰ Róma II rendelet, 4. cikk (3)

¹⁰¹ Kuipers im. 1702-1704.

Minden egyes felvázolt lehetőségnek megvan a maga előnyös és hátrányos oldala, és valószínűleg egyik megoldás sem tud tökéletes elégedettséget kiváltani az érdekelt felek részéről. Bármilyen döntést is hoz az európai jogalkotó, mindig lesznek olyanok, akik nem értenek egyet az adott szabályozással. A jelen esetben is nagyon eltérő reakciók jelentkeztek egyrészt a média és a szabadságjogokért harcoló szervezetek, másrészt a sértetti oldalon álló hírességek és politikusok – akik a média által történő rágalmozás célkeresztjében állnak – oldaláról.¹⁰²

Mindezek után kijelenthető, hogy nincs tökéletes megoldás, ezért meg kell találnunk a második legmegfelelőbb szabályozást.¹⁰³ Ilyen megoldásnak minősülhet véleményem szerint a román nemzetközi magánjogi szabályozás, amely remek példa arra, hogyan hozható egyensúlyba mindkét egymással versengő személyhez fűződő jog.¹⁰⁴ Románia speciális tényállásként szabályozza a média és sajtó útján történő rágalmozási eseteket. A sértett félnek választási jogot biztosít a következő kapcsolóelvek közül:

- a) a sértett fél lakóhelye
- b) a kár bekövetkeztének helye
- c) a károkozó személy lakóhelye vagy székhelye

Az eddigi rendelkezések a sértett fél érdekeit védik azáltal, hogy biztosítják felperes választási lehetőségét, másrészt az általa első két helyen választható kapcsolószabályok szintén előnyt jelentenek a számára. Azonban a (2) bekezdés feltételhez köti a felperes választási szabadságát, ezzel visszabillentve a mérleget az egyensúlyi helyzetbe, mégpedig az előreláthatóság feltételéhez. A sértett fél ugyanis csak akkor választhatja az a) vagy a b) pontokban megjelölt állam jogát, ha a kár előidézője ésszerűen előreláthatta, hogy cselekményének káros hatásai ezen országokban bekövetkezhetnek.¹⁰⁵ A szabály alkalmazása lehetőséget biztosítana a bíróság számára a konkrét esetek egyediesítésére, nevezetesen arra, hogy megállapíthassák, adott esetben melyik az a fél, amelyik visszaélt jogaival a másik fél rovására. Ezáltal vagy a sértett fél választási jogát ismerné el, vagy az előreláthatóság vizsgálatának megengedésével garantálhatná, hogy az alperes jogai se szenvedjenek csorbát akkor, amikor a felperes rosszhiszeműen választotta a számára legmegfelelőbbnek vélt fórumot.

¹⁰² Dickinson im.

¹⁰³ Nagy- Szabó im. 20.

¹⁰⁴ Wallis im.

¹⁰⁵ Comparative Study im. 99.

5. A legújabb jogalkotási kísérletek

Amint a fent leírtakból is látszik, a mai napig nem született eredmény a személyhez fűződő jogok megsértéséből eredő szerződésen kívüli kötelmekre alkalmazandó jog kodifikálása terén. A jogalkotási munka azonban nem szakadt félbe, további javaslatok születtek e téren. A legfrissebb módosításokat tartalmazó jelentéstervezet 2012. január 12-én született az Európai Parlament Jogi Bizottsága munkájának eredményeként.¹⁰⁶ A módosítások okaként a rágalmazás turizmus (*libel tourism*) – mint egyfajta forum shopping, amely lehetőséget nyújt a felperesnek, hogy a számára legkedvezőbb fórum előtt indítson eljárást a számára lehető legkedvezőbb ítélet reményében – jelenségéből eredő nehézségek lettek megjelölve. A jelentéstervezet többféle, az alkalmazandó jogot kijelölő kapcsolóelvre vonatkozó módosító javaslatot tartalmaz. Ezek közé tartozik a Parlament Jogi Bizottságának elnöke által javasolt kapcsolószabály,¹⁰⁷ amely azon ország jogát jelöli alkalmazandóként, ahol a veszteség vagy kár legjelentősebb eleme bekövetkezik vagy bekövetkezhet. A Róma II rendelet módosított szövegébe bekerülendő 5a cikk (2) bekezdése pedig egy vélelmet állítana fel, amely megegyezik a Parlament 2005-ben megszövegezett rendelet tervezetével.¹⁰⁸ Ez a megoldás nem valószínű, hogy nagy sikert arat majd, hisz a rendelet kodifikálási folyamata során ugyanezen javaslat a Bizottság antipátiája miatt nem került becikkelyezésre, ezért most sem valószínű, hogy a testület támogatni fogja ezt a tervezetet.

Egy másik módosító javaslat a felperes szokásos tartózkodási helyének anyagi jogát rendelné alkalmazni a személyhez fűződő jogok megsértéséből eredő kártérítési perek esetére. Ehhez feltételül szabja, hogy a felperes vagy az alperes lakóhelyének állama vagy azon fórum előtt indítson eljárást, ahol érdekeinek központja található, mindkét esetben megkövetelve, hogy a jogsértés a felperes jó hírnevét jelentősen és közvetlenül sértse, vagy ennek lehetősége fennálljon.¹⁰⁹ További opcióként merült fel a sértett fél érdekeinek központja vagy a jogsérelem helye szerinti ország joga, a kapcsolóelv alkalmazása azonban a másik fél részéről az

¹⁰⁶ Jelentéstervezet - a Bizottságnak szóló ajánlásokkal a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló 864/2007/EK rendelet módosításáról, <http://www.europarl.europa.eu/committees/hu/JURI/documents-search.html?tabActif=tabLast&startValue=20>, 2012. 02.7. (a továbbiakban: Jelentéstervezet im.)

¹⁰⁷ Jelentéstervezet im., Módosítás 9, 15.

¹⁰⁸ Jelentés im.

¹⁰⁹ Jelentéstervezet im., Módosítás 10.

előreláthatóság követelményéhez kötött.¹¹⁰ A javasolt szabályok tehát nem új keletűek, mindegyik felmerült már vagy a kodifikálási munka, vagy a Tanulmány felmérései során, vagy legújabban a Martinez-esetben – mint a sértett fél érdekeinek központja.

¹¹⁰ Jelentéstervezet im. Módosítás 11, 12.

6. Rágalmazás turizmus

Az utóbbi években a nemzetközi elemmel rendelkező rágalmazási ügyek megszorodtak, és ez vezetett ahhoz, hogy a nemzetközi magánjog egy új fogalommal, a rágalmazás turizmus problémakörével bővült. A fogalmat először a híres brit jogász, Geoffrey Robertson használta¹¹¹ az olyan nemzetközi rágalmazási ügyekre, ahol a felperes nem a publikáció állama szerinti ország joghatóságát választotta, hanem egy számára kedvezőbb eredményekhez vezető fórum előtt indított eljárást az ő jó hírnevét sértő ügyben. A rágalmazás turizmus tehát a forum shopping megnyilvánulása nemzetközi jelentőséggel rendelkező rágalmazási esetekben, amikor a sértett fél olyan állam bírósága elé viszi ügyét, amely csak vékony szálakkal kapcsolódik a konkrét esethez, mégis nagyon előnyös a felperesre nézve.¹¹² A forum shoppingnak ezen megnyilvánulása olyan visszatartó erővel rendelkezik az újságírók munkásságára és a tudományos élet képviselőinek publikációs tevékenységére, ami mindkét országban jogalkotási folyamatokat tett szükségessé. Ez a jelenség főként az Atlanti-óceán által elválasztott két common law ország, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok joggyakorlatában jelent gondokat, ami a két ország eltérő – a jó hírnév és a szólásszabadság védelmét érintő – anyagi jogi szabályozásából fakad. Így több pert is indítottak amerikai kiadókkal szemben brit fórum előtt, kihasználva az angol joghatósági és kollíziós szabályok adta lehetőséget.

Az Egyesült Királyság is részese a Brüsszel I rendeletnek, így annak joghatósági szabályai rá nézve is kötelezőek. Azonban a rágalmazás turizmus körébe eső ügyekben éppen arról van szó, hogy az alperes, aki a konkrét esetekben amerikai állampolgár vagy az Egyesült Államokban rendelkezik székhellyel, így ezen esetekben a rendelet szabályai nem alkalmazandók, hanem az angol bíróságok a saját joghatósági szabályait fogják alkalmazni.¹¹³ Mindemellett a rendelet jelenlegi módosítása folyamán a tervezet kiterjesztené a Brüsszel I rendelet hatályát harmadik ország állampolgáira is.¹¹⁴ Ha a Bizottság javaslata véglegessé válna, akkor a rágalmazás turizmus problémája igazi

¹¹¹ <http://www.universityobserver.ie/2010/02/02/libel-tourism-threatening-free-speech/>, 2012. 02.09.

¹¹² Kuipers im. 1681.

¹¹³ Brüsszel I rendelet, 4. cikk (1) bekezdés

¹¹⁴ Brüsszel I javaslat im.

Európai Unió szintű megoldásra váró kérdésként merülne fel, hisz a kollíziós szabályok akár egy harmadik ország anyagi jogszabályainak alkalmazásához vezetne.¹¹⁵ A jelenleg hatályos szabályozás értelmében az angol bíróságok két feltétel fennállta esetén állapítják meg joghatóságukat olyan esetekben, amelyekben Európai Unió kívüli ország állampolgára az alperes. A szabály értelmében, ha az Angliában megjelent publikáció olyan kárt eredményez, amely a fórum államában elkövetett deliktualis cselekményből származik, és a felperes belföldön hírnévvel rendelkezik, az angol bíróságok joghatósággal rendelkeznek. És bár az angolszász ország ma is alkalmazza a *forum non conveniens* szabályát, a rágalmozási ügyekben mégis ritkán nyúl ezen eszközhöz az ügy elutasítása érdekében.¹¹⁶ Tovább bővíti az angol fórumok joghatósága megállapításának eseteit az a tény, hogy interneten keresztül történő rágalmozás esetén akkor is megállapíthatja joghatóságát az angol fórum, ha az adott internetes oldal letölthető volt az Egyesült Királyság területén, vagy ha az adott könyv elektronikus kereskedelem útján szintén hozzáférhető belföldön.¹¹⁷ Az angol kollíziós szabályok értelmében pedig, ha a rágalmozó cselekmény az országon belül történt, akkor az angol anyagi jogszabályok lesznek alkalmazandók az adott ügyben.¹¹⁸ Az ország anyagi joga pedig a lehető legelőnyösebb a jó hírnevét sértve érző fél számára, hisz ott az alperest terheli a bizonyítási teher, neki kell ugyanis bizonyítania, hogy a közzétett cikk nem volt rágalmozó, ugyanis a publikáció rágalmozó voltát az angol jog vélelmezi.¹¹⁹ További vonzó körülmény a leendő felperesek számára az a tény, hogy az angol bíróságok által megítélt kártérítések összege jóval magasabb, mint az európai átlag.¹²⁰

Amíg az angol jogban a jó hírnév védelme áll a rágalmozási keresetek középpontjában, addig az amerikai jogban fordított a helyzet. Ott szólásszabadságot az Alkotmány Első Kiegészítése mint írott jog védelemben részesíti, a jó hírnév azonban csak a *common law*

¹¹⁵ Kuipers im. 1689-1690.

¹¹⁶ Garnett, Richard- Megan, Richardson: Rágalmozás turizmus vagy csak a sérelem orvoslása? Az angol jó hírnévhez való jog és az amerikai szólásszabadság jogának összehangolása a határon átnyúló rágalmozási ügyekben, *Magyar Jog*, 2010, 9. szám, 569.

¹¹⁷ Lili Levi: *The Problem of Trans-National Libel*, 25.

ohttp://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1795237, 2012.02. 09.

¹¹⁸ Garnett – Richardson im. 569., valamint Levi im. 24.

¹¹⁹ Levi im. 21.

¹²⁰ Levi im. 25-26.

mint íratlan szabály védelme alatt áll.¹²¹ Emellett a joghatóságot és a kollíziós jogot szabályozó normák is merőben eltérnek az Egyesült Királyság fent ismertetett szabályaitól. Az amerikai bíróságok akkor állapítják meg nemzetközi rágalmazási esetekben a joghatóságukat, ha a szóban forgó publikáció alapvető terjesztése a fórum államában történik, vagy ha az adott közzétételt valamilyen jelentős kapcsolat fűzi a fórum államához. Az amerikai joghatósági szabályokat sokkal szigorúbbá teszi az angol szabályokhoz képest a következmények tesztje (*effects test*), amely megköveteli annak bizonyítását, hogy az alperes által közzétett dokumentum célja az volt, hogy a fórum államában okozzon kárt a sértett félnek.¹²² Az Egyesült Államok nemzetközi magánjoga a nemzetközi rágalmazási ügyek esetén a legszorosabb kapcsolat elvét alkalmazza, amely sokkal nagyobb mozgásteret biztosít a bíróságok számára abban, hogy eldöntsék, melyik az az ország, amelyet a legtöbb szál fűz az adott ügyhöz. A két ország jogi szabályozásában meglévő különbségek, és az angol jog engedékenysége és a sértett félre sokkal kedvezőbb volta tehát megnyitja az utat a felperes számára, hogy a forum shopping lehetőségével éljen, és ezen választási joga számos konfliktus és feszültség előidézője a két állam közötti viszonyban.

Az esetek két nagy csoportba oszthatók annak alapján, hogy milyen kapcsolat köti a feleket a fórumhoz. Az első kategóriát azon ügyek képezik, amelyek esetében az adott ügy valamilyen oknál fogva ténylegesen kapcsolódik az Egyesült Királysághoz, de mindemellett más országok joghatósága is megállapításra kerülhet. Így például ez az eset áll fenn egy világszerte ismert sportoló, színész, üzletember, politikus esetében, akiről feltételezhető, hogy angol területen is hírnévvel rendelkezik, és az adott kiadvány több országban is jelentősebb példányszámban megjelent, esetleg még valamilyen különös kapcsolat fűzi a konkrét ügyet a fórum országához. Ebbe a kategóriába sorolható a Lordok Háza által 2000-ben eldöntött, egy amerikai kiadó alperes és egy orosz üzletember között zajló rágalmazási ügy.¹²³ A felperes kereseti kérelmét azon az alapon terjesztette elő, hogy az amerikai alperes által megjelentetett cikk az sejteti, hogy ő részt vett egy Oroszországhoz köthető korrupciós ügyben. Ugyan az Egyesült Államokban terjesztett példányszámhoz képest – ami elérte a 800 ezres nagyságot – az angol terjesztések száma

¹²¹ Barendt, Eric: Tanulmányok – A kifejezés szabadságának és a magánszféra védelmének egyensúlya a strasbourgi bíróság gyakorlatában, *Iustum-Aequum-Salutare*, 2010, n.o. 3, 53.

¹²² Garnett – Richardson im. 569.

¹²³ Berezovsky v. Michaels (2000)

szerénynek tűnik – mintegy 2 ezer példány –, az angol fórum mégis megállapította joghatóságát, mivel üzleti kapcsolatai révén is jelentős hírnévre tett szert az országban. Az angol igazságszolgáltatási fórum döntése heves tiltakozásokat váltott ki az amerikai írók és kiadók körében,¹²⁴ hisz az ítélet értelmében bárki, aki az angol bírák megítélése szerint hírnévre tett szert az országban, az általa indított kártérítési keresettel veszélyeztetheti az amerikai szólásszabadság intézményét.

A következő kategóriát a rágalmazási turizmus prototipikus¹²⁵ esetei képezik, amelyekben sem az alperest, sem a felperest nem fűzi különösebb kapcsolat a fórumhoz, és a kereset is csak azért indítható meg az ország bíróságai előtt, mert a sérelmet okozott cikk néhány példánya belföldön is hozzáférhető volt. Rachel Ehrenfeld 2007-ben eldöntött ügye,¹²⁶ amely a rágalmazás turizmus kérdését ténylegesen is a középpontba helyezte, és amely kiváltotta a későbbi jogalkotási folyamatokat,¹²⁷ pontosan ebbe a csoportba tartozik. Az ügyben a szaúdi milliárdos Khalid bin Mahfouz sikeresen beperelte az amerikai író, aki *Funding Evil* c. könyvében a felperes Al Kaida-szervezethez való viszonyáról is ír, azt állítva, hogy a milliárdos bankár anyagi támogatást nyújtott a terrorista csoportnak. Az angol bíróságok természetesen eljártak annak ellenére, hogy a könyvet az USA-ban adták ki, és mindössze 23 példány jutott el egy internetes áruházon keresztül az Egyesült Királyságba. Az ítélet ezáltal még jobban kiterjesztette az angol bíróságok joghatóságát a nemzetközi rágalmazási esetekben, hisz nem követelt meg semmilyen releváns kapcsolatot a felek és a fórum között, és az ország területére az interneten keresztül eljutott példányok is csekélynek minősíthetők. Az angol joghatósági szabályok ilyen mérvű értelmezése nagyban hozzájárul ahhoz, hogy visszatartsa az amerikai írókat, még a tudományos publikációt megjelentetőket is attól, hogy írásaikat megjelentessék, hisz ezzel kiteszik magukat annak a veszélynek, hogy egy esetleges rágalmazási ügyben magas kártérítési összegeket kelljen fizetniük.¹²⁸ Azt, hogy ezekben az esetekben a felperesek részéről már ténylegesen joggal való visszaélésről is beszélhetünk, bizonyítja az a tény is, hogy a sértett fél, a pert megnyervén, nem kísérelte meg a kártérítés összegét megszerezni, ehelyett egy

¹²⁴ Garnett – Richardson im. 570.

¹²⁵ Levi im. 117. lábjegyzet

¹²⁶ Ehrenfeld v. Mahfouz (2007)

¹²⁷ Levi im. 4.

¹²⁸ Garnett-Richardson im. 571.

saját weboldalt¹²⁹ kezdett el üzemeltetni rágalmozási ügyeinek bemutatásával. További visszaélésre utaló ténynek számít az is, hogy a felperes még számos pert elindított az Egyesült Királyságban olyan írók ellen, akik a terrorizmussal való kapcsolatát említették műveikben.¹³⁰ Ha az ügyek egy másik kategorizálását nézzük, akkor a felsorolt két eset a politikai cenzúra¹³¹ kategóriájába tartozik, szemben az olyan ügyekkel, ahol az ún. hollywoodi sztárok igényelnek kártérítést az őket rágalmozó cikkek kiadóival szemben.¹³² A rágalmozás turizmus nem kíméli a tudományos életet sem, így 2007-ben az angol bíróságok elé került egy brit kardiológus ügye, akit egy amerikai gyógyszer cég beperelt egy konferencián elhangzott beszéde miatt, amelyben megkérdőjelezte a cég termékeinek hatékonyságát.¹³³

6.1. A végrehajthatóság kérdése és az amerikai reakció

A végrehajtás kérdése, mint a jogviták „ómegája”,¹³⁴ minden konkrét ügyben központi kérdés, hiszen ugyan a bíróság ítéletében kiszabott kártérítés összege eszmeileg és erkölcsileg is a nyertes fél helyzetét erősíti, de csak akkor biztosít tényleges jogorvoslatot a sértett fél számára, ha az ítélet végrehajtásra is kerül.¹³⁵ A külföldi határozatokhoz kapcsolódó joghatások belföldön csak akkor érvényesülhetnek, ha az adott állam részéről megtörténik a határozat elismerése, majd ezt követően a végrehajthatóvá nyilvánítás és a végrehajtás foganatosítása.¹³⁶ Mivel az ítélet csak ott hajtható végre, ahol az alperesnek vagyona van, ezért a végrehajtás folyamatára a tárgyalta esetek egy részében az USA-ban kerülhet sor. Az amerikai joggyakorlat azonban a *Bachchan v. India Abroad Publications Inc.* ügyben 1992-ben meghozott ítélet óta megtagadja az angol bíróságok által amerikai kiadók ellen megítélt kártérítési keresetek végrehajtását a közrendre hivatkozással, mégpedig azon az alapon, hogy az ilyen ítéletek sértik az amerikai Alkotmány által

¹²⁹ http://www.binmahfouz.info/faqs_4.html, 2012.02.14.

¹³⁰ Levi im. 13.

¹³¹ Uo.

¹³² Garnett-Richardson im. 574.

¹³³ Levi im. 15.

¹³⁴ Mádl- Vékás im. 478.

¹³⁵ Kuipers im. 1690.

¹³⁶ Kengyel-Harsági im. 126-127.

biztosított szólásszabadság védelmi szintjét.¹³⁷ A Bachchan-doktrína¹³⁸ tehát bizonyos fokú biztonságot jelent az amerikai kiadók számára azáltal, hogy a belföldön lévő vagyonuk nem kerül végrehajtási eljárás alá az angliai ítélet alapján, de nem biztosít számukra védelmet külföldi vagyonuk tekintetében. Ezen hátrány kiküszöbölését célozta az amerikai jogalkotás a szólásszabadság védelméről szóló törvénytervezettel (Free Speech Protection Bill, 2008), amely lehetőséget nyújt a külföldi bíróság által elbírált rágalmozási ügy amerikai alperesének, hogy kártérítési keresetet nyújtson be, amelynek mértéke a külföldön megítélt kártérítési összeg, az alperest terhelő perköltségek és egyéb költségeinek figyelembevételével kerülne megállapításra.¹³⁹ Valójában ez a javaslat sem védené meg az szólásszabadságot olyan esetekben, amikor a felperes nem rendelkezik az USA-ban lefoglalható vagyonnal. Ilyenkor ugyanis egy külföldi bíróság nem biztos, hogy végrehajtja az amerikai ítélkező testület határozatát. A tervezet rendelkezései tehát csak olyan esetben képeznek visszatartó erőt a rágalmozás turizmus problémájával szemben, amikor az ügy felperese az USA területén lefoglalható vagyonnal rendelkezik, és épp az olyan prototipikusnak számító esetben, amilyen az Ehrenfeld-ügy, nem nyújtanak igazi védelmet az amerikai kiadók számára. A tervezet azonban azóta sem öltött törvény formáját.¹⁴⁰

Ehelyett a Kongresszus 2010-ben elfogadott egy új törvényt, ez az ún. Speech Act.¹⁴¹ A törvény az elején definiálja, mi minősül rágalmozó cselekménynek: mind a szóban, írásban vagy más hasonló módon megtett kijelentés, amely kárt okoz más jó hírnevében vagy érzelmi világában, illetve mást hamis színben tüntet fel, megaláz vagy meggyaláz.¹⁴² Ami a rágalmozási ügyekben külföldön hozott ítéletek elismerését és végrehajtását illeti, az új szabályozás a Bachchan-ügyben kimondottakat emeli törvényerőre. A külföldön megindított kártérítési per felperesének, tehát annak, aki az USA területén az ítélet elismerését és végrehajtását kéri, kell bizonyítania, hogy: a külföldi bíróság által alkalmazott jog szólásszabadságot érintő védelmi szintje legalább olyan mértékű, mint amelyet az Alkotmány Első Kiegészítése biztosít. Ha azonban ez a feltétel nem

¹³⁷ Garnett-Richardson im. 571.

¹³⁸ Kuipers im. 1691.

¹³⁹ Garnett-Richardson im. 572.

¹⁴⁰ <http://www.govtrack.us/congress/bill.xpd?bill=h111-1304>, 2012.02.15.

¹⁴¹ Securing the Protection of our Enduring and Established Constitutional Heritage Act, <http://www.govtrack.us/congress/billtext.xpd?bill=h111-2765> (a továbbiakban: Speech Act) 2012.02.15.

¹⁴² Speech Act, Sec. 4104 (1)

bizonyítható, akkor az eredeti eset felperese még mindig elérheti a külföldi ítélet végrehajtásának kimondását, ha bizonyítja, hogy valamely, az Egyesült Államok területén lévő bíróság ítéletében rágalmazónak mondta ki az eredeti ügyben érintett kiadványt.¹⁴³ Ezenfelül a törvény egy új védelmi eszközt ad a külföldön perbe vont alperesek kezébe, akik kérhetik a bíróságtól megállapítási ítélet (*declaratory judgement*) meghozatalát annak megállapítása érdekében, hogy a külföldi ítélet összeegyeztethetetlen az Alkotmány rendelkezéseivel.¹⁴⁴

Maga a törvény egy sokkal mérsékeltebb megközelítést eredményezett, mint a korábban a Kongresszus elé terjesztett javaslatok.¹⁴⁵ És bár több kritika is érte, mégis valamilyen szintű megoldást tud nyújtani az olyan prototipikus esetekben, ahol egyik felet sem fűzi szorosabb kapcsolat a fórum államához. Mindemellett nem tud mit kezdeni azzal a helyzettel, amikor az amerikai alperes lapkiadó az Egyesült Királyságban vagy más európai államban is rendelkezik lefoglalható vagyonnal, mert ilyen esetben az angol fórum ítélete végrehajtható.¹⁴⁶ Így csak azon kiadók és újságírók élvezhetnek védelmet a törvény rendelkezései által, akik nem rendelkeznek nemzetközi kapcsolatrendszerrel, vagyonnal.¹⁴⁷

A rágalmazás turizmus kérdése tehát továbbra sincs tökéletesen megoldva, az amerikai jogalkotási folyamatok ellenére is a külföldi rágalmazási perek indítása és az azok következményeként megítélt kártérítési összeg lehetősége ezután is visszatartó erővel bírhat az Egyesült Államok területén a szabad véleménynyilvánításra. A nehézségek leküzdése érdekében felmerült egy, a rágalmazási kérdésekben a joghatóságot és alkalmazandó jogot szabályozó nemzetközi mintatörvény lehetősége.¹⁴⁸ Ennek a megalkotása azonban rövidtávon semmiképp sem kivitelezhető, sőt talán az elképzelés utópisztikusnak is tűnik, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy még a 27 európai állam sem tud megegyezni a rágalmazást érintő kollíziós szabályok megalkotásában. Ráadásul két, a jó hírnévhez és a szólásszabadsághoz való jog kérdését ennyire eltérően szabályozó állam közötti szabályozás lehetősége talán még az európai jogalkotási folyamatok megvalósíthatóságánál

¹⁴³ Speech Act, Sec. 4102 a) (1)-(2)

¹⁴⁴ Speech Act, Sec. 4104 a) (1)

¹⁴⁵ Levi im. 30.

¹⁴⁶ Garnett-Richardson im. 572., valamint Levi im. 35.

¹⁴⁷ Levi im. 37.

¹⁴⁸ Garnett-Richardson im. 572.

is megkérdőjelezhetőbb. Ezért sokkal realisabbnak tűnik az az elképzelés, amely csak egy nemzeti szintű megoldást tűz ki célul. Ilyennek minősülne, ha az angol bírói fórumok a más joghatósági kérdésekben már hatékonyan alkalmazott *forum non conveniens* doktrínát használnák fel nemzetközi rágalalmazási ügyekben, vagy ha az angol fél az anyagi jogszabályait változtatná meg oly módon, hogy az megfelelő egyensúlyt teremtsen a két fél érdekeinek megfelelően.¹⁴⁹

Az Egyesült Királyság a konfliktushelyzet megfelelő kezelése érdekében 2011 márciusában egy rágalalmazási törvényjavaslatot¹⁵⁰ alkotott. Az eddigi angol anyagi jog alapján, ha az adott cikk rágalmazónak bizonyul, akkor a bíróság vélelmezi a felperes kárát anélkül, hogy azt neki külön bizonyítania kellene. A javaslat ezen a nagyon is sértett párti szabályon változtatna oly módon, hogy a szöveg rágalmazó voltának megállapításához megkövetelné a sértett jó hírnevében bekövetkezett tényleges kár bizonyítását.¹⁵¹ További intézkedésként jelennek meg a joghatósági szabályokat módosító rendelkezések, amelyek azt a célt szolgálják, hogy a joghatóság megállapítására csak olyan esetekben kerüljön sor, amikor a fórum szoros kapcsolatban áll az esettel. Ezen szabályok a joghatóság megállapíthatóságához bevezetik azt a feltételt a több országban is publikált cikk esetében, hogy az angol fórum legyen a legmegfelelőbb fórum az ügy elbírálására.¹⁵² A javaslatnak mind az újonnan javasolt anyagi jogi, mind a kollíziós jogi módosításai sokkal szigorúbb feltételeket szabnak a bíróság eljárása elé, ezzel elérhető, hogy jelentősen csökkenjen a rágalmazás turizmus. Ennek ellenére az is megállapítható, hogy bizonytalan helyzetet teremt azáltal, hogy túl nagy mérlegelési lehetőséget biztosít a bíróság számára annak megállapításában, hogy mikor minősül az Egyesült Királyság a legmegfelelőbb fórumnak az ügy elbírálására, valamint hogy mely esetekben állapítható meg, hogy az adott kiadvány tényleges kárt okozott a felperes jó hírnevében.¹⁵³ Másfelől éppen ez a szabály biztosít olyan lehetőséget a bíróság számára, hogy megítélje az ügy összes körülményei alapján, hogy a felperes valójában azért fordult-e az angol bíróságokhoz, mert rosszhiszeműen ki

¹⁴⁹ Garnett-Richardson im. 573.

¹⁵⁰ Ministry of Justice, Draft Defamation Bill Consultation, Consultation Paper CP3/11, March 2011, <http://www.justice.gov.uk/downloads/consultations/draft-defamation-bill-consultation.pdf>, (a továbbiakban: Draft Defamation Bill), 2012.02.15.

¹⁵¹ Draft Defamation Bill, Clause 1

¹⁵² Draft Defamation Bill, Clause 7

¹⁵³ Levi im. 47.

szerette volna használni az angol jog számára előnyös rendelkezéseit, vagy inkább arról van szó, hogy valamilyen személyes körülménynél fogva az angol fórum előtti eljárás bizonyul számára a legkézenfekvőbbnek. A módosítás által javasolt kapcsolóelv mellett felhozható érvként az is, hogy ha a javaslat meghatároz majd oly tényezőket, amelyeket az eljáró testületnek figyelembe kell vennie annak megállapítása érdekében, hogy melyik a legmegfelelőbb fórum, akkor a bíróság diszkrecionális jogköre már korántsem olyan széleskörű.

A törvénytervezet előtt azonban még hosszú út áll addig, hogy elérje végleges formáját, hisz még csak 2011 júniusában zárult le a konzultációs eljárás, és különböző – akár előnyös, akár kevésbé előnyös – változtatásokon mehet még keresztül. További nehézséget jelent az, hogy ha még meg is születik ezen angol törvény, nem biztos, hogy nagymértékben lecsökken a rágalmazás turizmus eseteinek száma. Hiszen nemcsak az Egyesült Királyság az egyetlen célország, más országok is, mint Ausztrália, Új-Zéland, Szingapúr, Kirgizisztán és Franciaország is olyan szabályokkal rendelkeznek, amelyek megengedik az eljárást olyan esetekben, amikor a fórumot csak vékony szálak fűzik az esethez.¹⁵⁴

Bár kijelenthető, hogy mindenképp pozitív fejlődést mutat az angol jogalkotási kezdeményezés, és valószínű, hogy ha törvényerőre emelkedik majd a javaslat, számos előnyt von majd maga után, mégsem lesz elegendő a rágalmazás turizmus által kiváltott konfliktushelyzet teljes körű kezelésére. Ezért célszerű lenne, ha az Amerikai Egyesült Államok is hozzájárulna egy kompromisszumos megoldás létrehozásához azáltal, hogy kevésbé széles teret enged a szólásszabadságnak. Így a sajtó képviselői a megjelenni kívánó cikkeket előzetesen megvizsgáló – de cenzúrát nem gyakorló - testület létrehozásával, vagy a környezetjogban már ismert *best practices* megoldásának megfelelően hasonló, az újságírók munkáját keretek közé szorító szabályzat megalkotásával csökkenthetnék a felelősségre vonásukra irányuló esetek számát.¹⁵⁵ Egy ilyen, nem egyoldalú megoldás mindenképp megfelelőbb lenne az érintett országok számára, és ezzel talán kiküszöbölhető a nemcsak az Egyesült Királyságba irányuló rágalmazás turizmus esete.

¹⁵⁴ Levi im. 26.

¹⁵⁵ Levi im. 68-73.

7. Végző

A jogi szabályozás az élet után „kullog“. Ez így is van helyén, hisz először mindig valamilyen új jelenség üti fel a fejét, amely problémát okoz, s erre a jogalkotónak kell reagálnia. Bár a rágalmozás ténye az emberek közötti kapcsolatokban már régóta jelen van, annak nemzetköziesedése, és az ezzel együtt járó nehézségek igenis jogi szabályozást igényelnek.

A problémakör joghatósági vonatkozásai tekintetében ezt a Brüsszel I rendelet meg is tette, és a kifejlődő joggyakorlat megoldotta a kapcsolószabályok többértelműsége okozta nehézségeket is, mégpedig – véleményem szerint helyesen – inkább a sértett fél helyzetének kedvezve. Azért is tartom helyesnek ezt a megoldást, mert úgy vélem, hogy egy olyan konfliktushelyzetben, amelyet nem a felperes fél váltott ki, hanem az alperes, igazságosabb egy olyan kapcsolószabály alkalmazása, amely lehetővé teszi, hogy olyan fórum járjon el az adott ügyben, amely a felpereshez a legközelebb áll. Ezáltal nem terhelik – vagy legalábbis nem annyira terhelik, mintha egy másik országba kellene utaznia – őt az utazás és a fordítás költségei. Az alkalmazandó jog kérdésköre már bonyolultabb ennél. Itt ugyanis már nemcsak a közelség kérdéséről van szó, hanem arról, hogy a bíróság melyik állam joga alapján fogja eldönteni az előtte álló jogvitát: egy olyan állam joga kerül alkalmazásra, amelyik a sértett fél jó hírnevét helyezi előtérbe, vagy egy olyan jog, amelyikben inkább a sajtónak biztosított szólásszabadsághoz való jog kap nagyobb szerepet. Ezért gondolom úgy, hogy a Róma II rendeletnek a magánélethez és személyhez fűződő jogok jövőbeni kodifikációja során olyan kapcsolószabályt kellene beiktatnia, amelyben a bíróságnak lehetősége van arra, hogy mérlegelje, a konkrét esetben melyik fél védeni rendelt alapjogát helyezi előtérbe. Amint az a román szabályozásból is kitűnik, ott a szabályozás előnyt biztosít a sértett félnek azáltal, hogy kiválaszthatja, melyik állam joga a legmegfelelőbb számára. Viszont ha a bíróság úgy látja, hogy a felperesnek nyújtott ilyen nagymértékű előny túlzottan is igazságtalan helyzethez vezetne, tehát ha az eljárás folyamán az eset körülményei arra engednének következtetni, hogy a felperes rosszhiszeműen, a számára biztosított jogokkal élve, de ugyanakkor visszaélve ezen jogosultságát, akkor az egyensúlyi helyzet helyrebillentésére szolgálhat az előreláthatóság klauzulája. Ellenérvként felhozható, hogy ezzel a szabállyal túl nagy teret engedünk a szabad bírói mérlegelésnek, de ha belegondolunk, végső soron a bíró az, aki a legjobban beleláthat a

felek helyzetébe, és mindent mérlegelve hozhatja meg ítéletét. Természetesen ez sem nyújt tökéletes megoldást a problémára, de amint azt fentebb már kifejtettem, valószínűleg nem is találhatjuk meg a legjobb kapcsolószabályt. Csak törekedni lehet arra, hogy a legkevésbé igazságtalan szabályozási módszer kerüljön majd be egy jövőben esetlegesen módosítandó európai szintű jogszabályba.

8. Hivatkozott irodalom

- ◆ Barendt, Eric: Tanulmányok – A kifejezés szabadságának és a magánszféra védelmének egyensúlya a strasbourgi bíróság gyakorlatában, *Iustum-Aequum-Salutare*, 2010, n.o. 3.
- ◆ Boskovic, Olivera: *Rome II and Defamation*
<http://conflictoflaws.net/2010/boskovic-on-rome-ii-and-defamation/>
- ◆ Burián László- Czigler Dezső Tamás- Kecskés László- Vörös Imre: *Európai és magyar kollíziós magánjog*, Krim Bt, Budapest, 2010.
- ◆ Comparative Study on the situation in the 27 Member States as regards the law applicable to non-contractual obligations arising out of violations of privacy and rights relating to personality. JLS/2007/C4/028.Final report
- ◆ Dickinson, Andrew: *Privacy and Personality Rights in the Rome II Regime – Not Again?*
<http://conflictoflaws.net/2010/privacy-and-personality-rights-in-the-rome-ii-regime-not-again/>
- ◆ Garnett, Richard- Megan, Richardson: Rágalmazás turizmus vagy csak a sérelem orvoslása? Az angol jó hírnévhez való jog és az amerikai szólásszabadság jogának összehangolása a határon átnyúló rágalmazási ügyekben, *Magyar Jog*, 2010, 9. szám.
- ◆ Hartley, Trevor: *The Problem of „Libel Tourism”*
<http://conflictoflaws.net/2010/hartley-on-the-problem-of-libel-tourism/>
- ◆ Heiderhoff, Bettina: *Privacy and Personality Rights in the Rome II Regime – Yes, Lex Fori, Please!*
<http://conflictoflaws.net/2010/heiderhoff-privacy-and-personality-rights-in-the-rome-ii-regime-yes-lex-fori-please/>
- ◆ Kengyel Miklós- Harsági Viktória: *Európai polgári eljárásjog*, Osiris Kiadó, Budapest, 2009.
- ◆ Kuipers, Jan-Jaap: *Towards a European Approach in the Cross-Border Infringement of Personality Rights*
<http://www.germanlawjournal.com/index.php?pageID=11&artID=1379>
- ◆ Levi, Lili: *The Problem of Trans-National Libel*
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1795237
- ◆ Mádl Ferenc- Vékás Lajos: *Nemzetközi magánjog és a nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2004.

- ◆ Magallón, Nerea: *Country of Origin Versus Country of Destination and the Need for Minimum Substantive Harmonisation*
<http://conflictoflaws.net/2010/country-of-origin-versus-country-of-destination-and-the-need-for-minimum-substantive-harmonisation/>
- ◆ Nagy Csongor István- Szabó Sarolta: *A way ahead toward a deeper integration of EU PIL: the unification of the rules on violations of privacy and rights relating to personality*
- ◆ Perreau- Saussine, Louis: *Rome II and Defamation*
<http://conflictoflaws.net/2010/perreau-saussine-on-rome-ii-and-defamation/>
- ◆ Von Hein, Jan: *Rome II and Defamation*
<http://conflictoflaws.net/2010/von-hein-on-rome-ii-and-defamation/>
- ◆ WADE, Angela Mills: *EPC on The Link between Brussels I and Rome II in Cases Affecting the Media*
<http://conflictoflaws.net/2010/epc-on-the-link-between-brussels-i-and-rome-ii-in-cases-affecting-the-media/>
- ◆ Wallis, Diana: *Working Document*
<http://conflictoflaws.net/2010/rome-ii-and-defamation-diana-wallis-and-the-working-paper/>

Hivatkozott jogforrások jegyzéke:

- ◆ 1968.évi Brüsszeli Egyezmény, OJ L 299/32 (1972)
- ◆ 1979. évi 13. törvényerejű rendelet a nemzetközi magánjogról
- ◆ Az Európai Parlament jogalkotási állásfoglalása a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló európai parlamenti és tanácsi rendelet elfogadására irányuló tanácsi közös álláspontról (9751/7/2006 – C6-0317/2006 – 2003/0168 (COD))
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-20070006&format=XML&language=HU>
- ◆ Az Európai Unióról szóló Szerződés és az Európai Közösséget létrehozó Szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata
- ◆ A Tanács 44/2001/EK rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

- ◆ A Tanács közös álláspontja (9751/7/2006 – C6-0317/2006),
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-20060481&format=XML&language=HU>
- ◆ Egyezmény a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról, aláírásra megnyitva Rómában 1980. június 19-én
- ◆ Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról
- ◆ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról
[http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010PC0748\(01\):HU:HTM](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010PC0748(01):HU:HTM)
- ◆ Jelentéstervezet - a Bizottságnak szóló ajánlásokkal a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló 864/2007/EK rendelet módosításáról
<http://www.europarl.europa.eu/committees/hu/JURI/documentssearch.html?tabActif=tabLast&startValue=20>
- ◆ Jelentés a szerződésen kívüli kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre irányuló javaslatról 2003/0168 (COD)) A6-0211/2005
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A6-20050211&language=HU>
- ◆ Ministry of Justice, Draft Defamation Bill Consultation, Consultation Paper CP3/11, March 2011
<http://www.justice.gov.uk/downloads/consultations/draft-defamation-bill-consultation.pdf>
- ◆ Miscellaneous Provisions Act 1995
- ◆ Módosított javaslat az Európai parlament és a Tanács rendelete a szerződésen kívüli kötelelemre vonatkozó /* COM/2006/0083 végleges - COD 2003/0168 */
- ◆ Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations /* COM/2003/0427 final - COD 2003/0168 */
- ◆ Securing the Protection of our Enduring and Established Constitutional Heritage Act
<http://www.govtrack.us/congress/billtext.xpd?bill=h111-2765>

Egyéb internetes hivatkozások:

www.universityobserver.ie

www.binmahfouz.info

www.govtrack.us

www.ec.europa.eu

Hivatkozott jogesetek:**Európai Bíróság**

- 189/87 sz. ügy Athanasios Kalfelis kontra Schröder, Münchmeyer, Hengst és mások (1988) EBHT 05565
- C-26/91. sz. ügy, Jakob Handte & Co. GmbH kontra Traitements mécano-chimiques des surfaces SA (1992) EBHT I-03967
- C-21/76 ügy Handelskwekerij Bier kontra Mines de Potasse d'Alsace (1976) EBHT 01735
- C-220/88. sz. ügy, Dumez France SA és Tracoba SARL kontra Hessische Landesbank és társai (1990) EBHT I-49.
- C-364/93. sz. ügy, Antonio Marinari kontra Lloyds Bank plc és Zubaidi Trading Company (1995) EBHT I-02719
- C-68/93. sz. ügy, Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL és Chequepoint International Ltd kontra Presse Alliance SA (1995) EBHT I-00415
- eDate Advertising GmbH kontra X (C-509/09) és Olivier Martinez és Robert Martinez kontra MGN Limited (C-161/10). Előzetes döntéshozatal iránti kérelmek:
Bundesgerichtshof - Németország et Tribunal de grande instance de Paris -
Franciaország. (2011) EBHT 00000

Amerikai Egyesült Államok

- Berezovsky v. Michaels
- Ehrenfeld v. Mahfouz